

Załącznik nr 2
do wniosku z dnia 28.12.2016r.
w postępowaniu habilitacyjnym Ewy Szafrąskiej

**Autoreferat
przedstawiający
opis dorobku i osiągnięć naukowych
w języku polskim**

Ewa Szafrąska

Łódź, grudzień 2016

1. Imię i nazwisko: Ewa Szafrńska

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

- **1993 r.** - magister socjologii; dyplom w Zakładzie Metod i Technik Badań Społecznych poprzedzony ukończeniem studiów dziennych na kierunku socjologia, na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego;
- **1995 r.** - dyplom ukończenia rocznych Podyplomowych Studiów w zakresie Marketingu na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego;
- **2003 r.** – uzyskanie stopnia doktora Nauk o Ziemi w zakresie geografii na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Percepcja przestrzeni regionu łódzkiego w środowisku władz samorządowych* (promotor: prof. A. Matczak, recenzenci: prof. J. Łoboda oraz prof. P. Starosta), poprzedzony ukończeniem 4-letnich stacjonarnych studiów doktoranckich (w ciągu trzech lat 2000-2003) na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu

- **od II 1996 r. do V 2003 r.** – Biuro Rozwoju Regionalnego w Łodzi, jednostka Centralnego Urzędu Planowania, a następnie Rządowego Centrum Studiów Strategicznych, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i Budownictwa oraz Ministerstwa Gospodarki stanowisko: specjalista;
- **od VI 2003 r. do IX 2005 r.** – Urząd Miasta Łodzi, Wydział Strategii i Analiz, stanowisko: kierownik Oddziału Analiz;
- **od X 2005 r. do chwili obecnej** – Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego, Instytut Geografii Miast i Turyzmu, Zakład Geografii Miast, stanowisko: adiunkt;
- **od X 2006 r. do IX 2007 r.** (równolegle z pracą w UŁ) – Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Skierniewicach, stanowisko: adiunkt.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

Osiągnięciem naukowym jest monografia pt. *Wielkie osiedla mieszkaniowe w mieście postsocjalistycznym. Geneza, rozwój, przemiany, percepcja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2016, ss. 351, która jest zwieńczeniem kilkuletnich badań empirycznych i studiów literaturowych dotyczących społecznych oraz przestrzennych przekształceń tej formy zabudowy.

4.1. Uzasadnienie podjęcia problemu badawczego, główna teza i cele pracy

Praca dotyczy genezy, rozwoju, przemian oraz percepcji wielkich osiedli mieszkaniowych o zabudowie blokowej powstałych w II połowie XX wieku, określanych też „blokowiskami” lub

„osiedlami z wielkiej płyty” (Borowik 2003, Rembarz 2007), zlokalizowanych w miastach postsocjalistycznych¹ Europy Środkowo-Wschodniej.

Podjęcie rozważań dotyczących tej tematyki uznałam za ważne co najmniej z kilku powodów:

- po pierwsze, osiedla te stanowią bardzo istotny element struktury społeczno-przestrzennej miast tej części Europy, zamieszkiwany przez blisko połowę ich mieszkańców;
- po drugie, są to obszary, w których po 1990 roku zachodzą daleko idące przemiany społeczno-demograficzne, funkcjonalne i morfologiczne; zmienia się także ich fizjonomia i społeczna percepcja;
- po trzecie, obszary te są wciąż stosunkowo mało poznane, postrzegane przez pryzmat wielu stereotypów, które należy weryfikować w badaniach empirycznych;
- po czwarte, procesy zachodzące w wielkich osiedlach, ich pozycja w strukturze społeczno-przestrzennej miast postsocjalistycznych oraz społeczna percepcja są ważne nie tylko dla przyszłości tych osiedli, ale także, ze względu na ich rozmiary i znaczący udział w zasobach mieszkaniowych, dla przyszłości tych miast.

Nie mniej ważnym impulsem do powstania tej pracy była chęć wpisania się w dyskusję naukową dotyczącą przekształcania się miasta socjalistycznego w miasto postsocjalistyczne. Analiza literatury dotyczącej tego zagadnienia pozwoliła bowiem stwierdzić, że wraz z transformacją ustrojową i powrotem miast socjalistycznych na ścieżkę rozwoju typową dla miast w gospodarce wolnorynkowej, wielu badaczy (np. Jałowicki 1995; Szelényi 1996; Enyedi 1998), nie bacząc na dziedzictwo poprzedniego ustroju, przyjęło *a priori*, że znajdujące się w nich osiedla zaczną powielać ścieżki przekształceń osiedli zachodnioeuropejskich i szybko wejdą w fazę rozwojową określaną w literaturze (Prak, Priemus 1986) jako spirala upadku (*spiral of decline*). Założenie to oparte było na przekonaniu, że lata 1945–1990 w miastach realnego socjalizmu były okresem, w którym tylko odroczone zostały uniwersalne stadia rozwoju miejskiego, toteż po 1990 roku nastąpią w nich takie same zjawiska, które w miastach zachodnioeuropejskich i amerykańskich obserwowano kilka dekad wcześniej (Enyedi 1996, Tosics 2005). I choć współcześnie wielu badaczy jest zgodnych co do specyfiki procesów zachodzących w miastach postsocjalistycznych, to wciąż mimo upływu ponad ćwierć wieku od początku transformacji ustrojowej, trwa dyskusja na temat podobieństw i różnic pomiędzy ścieżkami przekształceń miast postsocjalistycznych i miast umownie określanych jako „zachodnie”.

Problematyka przemian wielkich osiedli mieszkaniowych była już wcześniej podejmowana na gruncie różnych nauk, nie tylko geografii, ale także architektury i urbanistyki oraz socjologii, wciąż jednak nie były one zjawiskami dobrze rozpoznanymi. Powstanie tej pracy pozwoliło zatem wypełnić w polskiej literaturze naukowej, w tym w szczególności w literaturze geograficznej, to nie w pełni zagospodarowane pole badawcze.

---

¹Pojęcie miasta postsocjalistycznego, które mimo swej powszechności, nie przez wszystkich jest akceptowane użyte zostało w pracy za S. Liszewskim (2001, s. 304), według którego jest to „każde miasto, które [...] funkcjonuje w nowych warunkach polityczno-gospodarczych, a wcześniej (przed 1990 r.) istniało w okresie realnego socjalizmu, niezależnie od tego, czy zostało zbudowane w tym systemie [...] podlegając przez 45 lat ideologii i prawom tego ustroju”. Określenie to jest kalką językową obecnego w literaturze anglojęzycznej określenia *post-socialist city*, choć bywa także tłumaczone jako „miasto posocjalistyczne”. Ponadto w literaturze anglojęzycznej, funkcjonuje również określenie *city after socialism* (zob. Andrusz i in., red. 1996), czyli „miasto po socjalizmie”.

Również w bogatej literaturze na temat przekształceń miast postsocjalistycznych nie było monografii, która w kompleksowy sposób przedstawiałaby tę specyficzną - pod względem społecznym, przestrzennym i funkcjonalnym - formę zabudowy, która stanowi najbardziej widoczne dziedzictwo poprzedniego ustroju. Duża zaś dynamika przemian zachodzących w tych osiedlach po 1990 roku sprawia, że stanowią one bardzo interesujący „poligon badawczy” współczesnej geografii miast, a równocześnie swoiste laboratorium przekształcania się miasta socjalistycznego w miasto postsocjalistyczne.

W pracy sformułowano **tezę**, że ścieżki przekształceń wielkich osiedli mieszkaniowych oraz ich społeczna percepcja w miastach postsocjalistycznych wykazują daleko idącą specyfikę, która jest konsekwencją wytworzenia się w krajach Europy Centralnej i Wschodniej w II połowie XX wieku szczególnego typu miasta niemającego odpowiednika w innych warunkach ustrojowych. A procesy obserwowane w nich po 1990 roku nie tylko nie powielają procesów zachodzących w miastach zachodnioeuropejskich lecz przebiegają według własnego, unikatowego wzorca, który uwarunkowany jest zarówno dziedzictwem okresu realnego socjalizmu, jak i przebiegiem procesów transformacyjnych, na które nakładają się zmiany zachodzące w skali europejskiej oraz globalnej.

Cele przyjęte w pracy miały charakter poznawczy (deskryptywno-wyjaśniający i teoretyczny) oraz aplikacyjny. Głównymi celami pracy w wymiarze deskryptywno-wyjaśniającym były identyfikacja i analiza przemian społecznych i przestrzennych zachodzących w wielkich osiedlach mieszkaniowych w mieście postsocjalistycznym oraz określenie poziomu ich atrakcyjności mieszkaniowej (poprzez zbadanie ich percepcji), a także rozpoznanie determinant tych zjawisk. W wymiarze teoretycznym za cel przyjęto ustalenie czy istnieje jeden wspólny (uniwersalny) wzorzec przekształceń wielkich osiedli mieszkaniowych w miastach postsocjalistycznych i jak dalece ich ścieżki różnią się od ścieżek przekształceń wielkich osiedli w miastach zachodnioeuropejskich, które szeroko opisane zostały w dotychczasowej literaturze. W warstwie aplikacyjnej natomiast praca miała być głosem w toczącej się dyskusji na temat przyszłości wielkich osiedli w miastach po socjalizmie. Aby jednak zbadać i zrozumieć fenomen wielkich osiedli mieszkaniowych we współczesnych miastach, prześledzono genezę tej formy zabudowy oraz jej rozwój w okresie realnego socjalizmu.

4.2. Teoretyczno - metodologiczne podstawy pracy

Podstawy teoretyczne pracy oparto na założeniu, że wielkie osiedla mieszkaniowe są szczególnym rodzajem przestrzeni mieszkaniowej, ta zaś jest jedną z form przestrzeni społecznej. Przyjęcie takiego założenia lokuje pracę w naukach społecznych, a ściślej na pograniczu co najmniej kilku nauk i ich subdyscyplin, które zajmują się miastem i przestrzenią miejską (geografii społecznej miast, socjologii miasta, psychologii środowiskowej) oraz implikuje przyjęcie określonych założeń teoretyczno-metodologicznych dotyczących zarówno natury badanych zjawisk, jak i sposobów ich wyjaśniania.

Pojęcie „przestrzeń społeczna”, podobnie jak termin „przestrzeń” ma wiele znaczeń i różnie jest konceptualizowane na gruncie różnych dyscyplin naukowych. Dlatego też za podstawę badań przyjęto dwa ujęcia przestrzeni społecznej:

- ekologiczne, w ramach którego przestrzeń społeczna to obszar o określonych cechach fizycznych zamieszkiwany i/lub użytkowany przez zbiorowość o określonych cechach społecznych, oraz

- kulturalistyczne (świadomościowe), określane też jako kulturowe i/lub symboliczne, w którym przestrzeń społeczna to przestrzeń (obszar, terytorium, miejsce), którą jednostki i zbiorowości wartościują i nadają jej określone znaczenie.

Wielkie osiedle mieszkaniowe w niniejszej pracy rozpatrywane są także jako jeden z hierarchicznych poziomów środowiska mieszkaniowego. Pojęcie to (za Turowskim 1979 i Baciem 1987)² rozumiane jest jako całość elementów fizykoprzestrzennych, społecznych i kulturowych współkształtujących obszar codziennych działań, aktywności i ruchliwości przestrzennej człowieka oraz determinujących jego postawy jako użytkownika tego obszaru.

Perspektywa teoretyczna przyjęta w badaniach odwołuje się również do koncepcji globalizacji (Robertson 1995, Bauman 1997) przyjmując za A. Giddensem (1990), że globalizacja nie jest zjawiskiem występującym „tam, na zewnątrz”, odnoszącym się tylko do systemów światowych, ale dzieje się również „tutaj, wewnątrz”, dotykając naszej codzienności, ponieważ dokonuje swoistej „inwazji w lokalność”. Zgodnie z tym założeniem procesy dokonujące się na poziomie światowym (europejskim) i krajowym mają znaczący wpływ na procesy zachodzące w skali miast i pojedynczych osiedli, jednak aby je zrozumieć należy je analizować przez pryzmat lokalny. Tym samym wszelkie rozważania na temat przemian wielkich osiedli mieszkaniowych w skali europejskiej (w tym w skali bloku państw postsocjalistycznych) powinny odbywać się w oparciu o analizy empiryczne wybranych miast i osiedli.

Złożoność problematyki badawczej, dotyczącej zarówno społecznych, jak i fizycznych aspektów środowiska mieszkaniowego wymagała zastosowania podejścia zintegrowanego, czerpiącego z dorobku różnych orientacji teoretyczno-metodologicznych stosowanych we współczesnej geografii społecznej miast. Zastosowanie takiego podejścia wynikało także z tego, że każdy z paradygmatów stosowanych w badaniach miast i każda z orientacji teoretyczno-metodologicznych odczytuje i interpretuje tylko pewne aspekty badanych zjawisk (zob. Węclawowicz 2007; Maik, Stachowski 1995; Maik 2012) oraz z przyjęcia emergentystycznej koncepcji miasta (zob. Maik 2012). Koncepcja ta, określana też koncepcją komplementarności zakłada, że badana rzeczywistość nie jest homogeniczna, a proces kształtowania miasta rozgrywa się na wielu płaszczyznach (poziomach), które należy uwzględnić w badaniach.

Przyjęte w pracy podejście teoretyczno-metodologiczne jest zatem podejściem zintegrowanym, które łączy ujęcia ilościowe i jakościowe, podejścia scjentyistyczne z podejściem humanistycznym oraz holizm szkoły chicagowskiej (ale nie naturalizm, charakterystyczny dla jej wczesnej fazy) i szkół makrostrukturalnych (strukturalno-funkcjonalnych) z indywidualizmem szkół kulturalistycznych. W warstwie metodologicznej jest to zabieg określany jako triangulacja (Denzin 2006), przy czym w niniejszej pracy dotyczyło to zarówno triangulacji na poziomie metod, jak i technik badawczych, a także źródeł danych i metod ich analizy. Dzięki temu możliwe było uzyskanie wiarygodnych wyników badań i udzielenie wyczerpujących odpowiedzi na stawiane w pracy pytania badawcze.

---

² W pracy szeroko omówione zostały również definicje środowiska mieszkaniowego skonstruowane w łódzkim ośrodku geograficznym m.in. przez A. Suliborskiego (1976), J. Dzieciuchowicza (2011) i L. Groeger (2013).

4.3. Metody badań i materiały źródłowe

Przyjęcie wymienionych założeń, a także specyfika i złożoność przedmiotu badań, którym są procesy zachodzące w wielkich osiedlach mieszkaniowych, niemal powszechne występowanie tych osiedli oraz, mimo istotnych podobieństw, zróżnicowanie istniejące zarówno w skali europejskiej, krajowej, regionalnej, jak i w skali poszczególnych miast, wymagało zastosowania trzech przestrzennych skal badawczych: makro, mezo i mikro.

Są to: skala europejska i krajowa (makroskala) obejmująca kraje postsocjalistyczne; skala pojedynczego miasta (mezoskala) obejmująca wybrane miasta postsocjalistyczne (w Polsce i innych krajach europejskich) oraz skala pojedynczego osiedla (mikroskala) obejmująca wybrane środowiska mieszkaniowe. W pracy przyjęto, że obrazy uzyskane w każdej z tak wyodrębnionych skal przestrzennych (perspektyw badawczych) wzajemnie się uzupełniają i weryfikują. Każda z tych perspektyw implikuje także przyjęcie właściwych dla niej podejść badawczych oraz zastosowanie odpowiednich metod i skorzystanie z innych źródeł danych, obejmujących zarówno źródła pierwotne, tworzone na użytek niniejszej pracy, jak i źródła wtórne.

Wykorzystane w pracy materiały źródłowe o charakterze wtórnym to, obok danych z literatury polskiej i zagranicznej, dane z urzędów statystycznych, Urzędu Miasta Łodzi, biur obrotu nieruchomościami oraz informacje pozyskane w spółdzielniach mieszkaniowych. Dane pierwotne pozyskane w toku własnych badań terenowych obejmują natomiast wyniki inwentaryzacji urbanistycznej, obserwacji oraz badań kwestionariuszowych o charakterze ilościowym (ustrukturyzowane wywiady bezpośrednie - *face to face*) i jakościowym (wywiady swobodne ze standaryzowaną listą poszukiwanych informacji) przeprowadzonych w wybranym mieście postsocjalistycznym jakim jest współczesna Łódź.

Praca zawiera obszerne studium przypadku oparte na analizie wielkich osiedli mieszkaniowych w Łodzi. Wybór jednego miasta jako obszaru szczegółowych studiów empirycznych wynikał z przekonania, że założony w pracy poziom szczegółowości badań wymaga ograniczenia ich zasięgu przestrzennego, tak aby uzyskane wnioski były w pełni potwierdzone. Uzasadnienie metodologiczne takiego wyboru jest także konsekwencją decyzji o zastosowaniu w pracy metod jakościowych (obserwacja i wywiad swobodny), które wymagają bezpośredniego oglądu badanych zjawisk. Podejście to jest zgodne z proponowanym przez F. Znanieckiego (1938) „współczynnikiem humanistycznym”, określanym także za S. Ossowskim (1962) „empatią badacza”. Podejście to, bliskie geografii humanistycznej, stosowane jest także w badaniach percepcji, które są ważną częścią omawianej pracy.

Ilościowe badania kwestionariuszowe zrealizowane na użytek pracy przeprowadzone zostały na reprezentatywnej próbie obejmującej 1002 dorosłych mieszkańców największych osiedli Łodzi. Próba została dobrana przy użyciu metody *random-route*. W badaniach zastosowano autorskie narzędzie badawcze. Pytania dotyczące ocen sformułowane były z użyciem skali Likerta oraz skal dyferencjału semantycznego, tzw. skal Osgooda, tradycyjnie wykorzystywanych w badaniach percepcji przestrzeni miejskiej. Efektem tych badań było określenie atrakcyjności mieszkaniowej osiedli na podstawie zbioru 18 kryteriów wyodrębnionych w oparciu o przegląd literatury i pogrupowanych w pięć kategorii: użytkowe, estetyczne, bezpieczeństwa, społeczne i sentymentalne (emocjonalne). Kryteria te przybrały postać zmiennych zależnych, które w dalszej procedurze skorelowano z dwoma zbiorami zmiennych niezależnych. Jedną z nich to cechy respondentów (zmienne społeczno-demograficzne), drugą natomiast to cechy osiedli (zmienne urbanistyczne).

Do obliczania zależności pomiędzy wybranymi cechami wykorzystano wskaźnik korelacji liniowej r Pearsona (dla zmiennych wyrażonych w skali ilorazowej) oraz wskaźnik kontyngencji Pearsona C (dla zmiennych wyrażonych w skali nominalnej i porządkowej). Procedura ta pozwoliła określić siłę związków pomiędzy poszczególnymi zmiennymi i wyodrębnić najważniejsze determinanty atrakcyjności mieszkaniowej osiedli i postaw mieszkańców wobec nich.

4.4. Zakres czasowy i przestrzenny pracy

Zakres czasowy pracy obejmuje - w części deskryptywnej - okres od pierwszych koncepcji osiedla jako jednostki urbanistycznej i społecznej, natomiast w części deskryptywno-wyjaśniającej okres socjalistyczny (lata 1945 - 1989) oraz postsocjalistyczny (po 1990 r.). Konieczność analizy opartej na wykorzystaniu danych statystycznych pochodzących z kolejnych NSP oraz ich ograniczona dostępność dla jednostek przestrzennych mniejszych niż miasto sprawiła, że analizy statystyczne dotyczą tylko lat, dla których dostępne są odpowiednie dane. Zakres przestrzenny pracy obejmuje wybrane kraje Europy Środkowo-Wschodniej, a wśród nich wybrane miasta i wybrane osiedla (jako studia przypadków ilustrujące omawiane zjawiska).

4.5. Najważniejsze ustalenia dokonane w pracy

Najważniejsze ustalenia dokonane w pracy streścić można następująco:

1. Budowa wielkich modernistycznych osiedli mieszkaniowych o zabudowie blokowej, mimo że miała tę samą ideową genezę we wszystkich krajach europejskich, a po II wojnie światowej uwarunkowana była przez czynniki niespecyficzne dla realnego socjalizmu, działające w skali całej Europy (przede wszystkim duże zniszczenia wojenne i szybki wzrost liczby ludności w miastach), to w krajach socjalistycznych rozwijała się głównie na skutek działania czynników ideologicznych i politycznych.

Kluczową rolę wśród nich odegrał brak rynku mieszkaniowego zastąpionego przez przyjętą w tym systemie socjalistyczną politykę mieszkaniową. Realizatorzy tej polityki stosując swoisty paternalizm państwa opiekuńczego odgórnie określali najlepszy, ich zdaniem, sposób zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych i decydowali o tym kto, jak i gdzie ma mieszkać. Wpisująca się w ten model budowa wielkich osiedli była materialną egzemplifikacją sztandarowej dla tego ustroju idei egalitaryzmu i bardzo dobrze wpisywała się w dążenie do wyrównywania warunków zamieszkania w przestrzeni miejskiej. Duże znaczenie miało również przekonanie, że ta forma budowy mieszkań jest najbardziej efektywna ekonomicznie (co w praktyce okazało się nieprawdą) oraz, że dostarczony w ten sposób standard jest w stanie zaspokoić potrzeby mieszkaniowe w miastach socjalistycznych w wymiarze zarówno ilościowym, jak i jakościowym, czego nigdy nie udało się zrealizować. Nie uwzględniono bowiem ani ich ewolucji, ani indywidualnego charakteru.

2. Trajektorie rozwoju wielkich osiedli mieszkaniowych w miastach socjalistycznych, mimo różnic pomiędzy poszczególnymi krajami, miały wiele cech wspólnych, charakterystycznych dla socjalistycznego modelu mieszkalnictwa (zob. Hegedűs, Tosics 1996), a równocześnie znacząco różniły się od trajektorii rozwoju tej formy zabudowy w miastach krajów zachodnioeuropejskich.

W Europie zachodniej już w latach 70. XX wieku, po krótkim okresie fascynacji modernizmem i zaspokojeniu powojennego głodu mieszkaniowego, zaczęto wycofywać się

z budowy wielkich osiedli. Wynikało to głównie z tego, że wraz ze wzrostem zamożności mieszkańców w osiedlach tych zaczęły następować procesy filtracji mieszkaniowej oraz inwazji na te obszary ludności słabszej ekonomicznie i społecznie, które doprowadziły do znacznego obniżenia ich prestiżu mieszkaniowego, a w wielu przypadkach do daleko idącej deterioracji społecznej i urbanistycznej. W miastach socjalistycznych natomiast, w gospodarce permanentnego niedoboru, gdzie proces alokacji mieszkaniowej miał charakter polityczny, a równocześnie nie istniała (lub istniała w bardzo niewielkim zakresie) realna perspektywa poprawy warunków mieszkaniowych poza systemem, budowa wielkich osiedli trwała aż do początku lat 90. i zdominowała niemal całe budownictwo mieszkaniowe. To sprawiło, że ich skala w zasobach mieszkaniowych miast oraz status społeczny i prestiż były znacznie wyższe od obserwowanego w krajach zachodnich.

3. W latach 90. XX wieku wielkie osiedla mieszkaniowe w miastach postsocjalistycznych nie tylko nie uległy zapowiadanej degradacji społecznej, ale mimo pewnych symptomów filtracji mieszkaniowej, związanej z odpływem ludności zamożniejszej i o wyższych aspiracjach mieszkaniowych, wiele z nich utrzymało relatywnie wysoki status społeczny i dobrą pozycję w strukturze społeczno-przestrzennej miast.

Proces ten, jak pokazały badania, uwarunkowany jest z jednej strony wciąż relatywnie małą, przeniesioną z poprzedniego ustroju, skłonnością do mobilności rezydencjalnej dotychczasowych mieszkańców, z drugiej zaś napływem nowych osób, które dziedziczą, wynajmują lub nabywają tu mieszkania i to zarówno na rynku wtórnym, jak i pierwotnym. Napływający do osiedli nabywcy mieszkań w większości charakteryzują się relatywnie wysokim poziomem zamożności, ponieważ ceny tych mieszkań wciąż przekraczają możliwości nabywcze przeciętnie zarabiających. Należą zatem do kategorii, którą (z dużą ostrożnością wynikającą z dyskusyjności tego terminu na gruncie postsocjalistycznej struktury społecznej) można określić jako niższa klasa średnia, a w przypadku nowych apartamentowców o podwyższonym standardzie i wewnętrznych osiedli grodzonych (które poswatają wewnątrz istniejących wielkich osiedli), także szerzej rozumiana klasa średnia. Napływ grup o niższym statusie, który w krajach zachodnioeuropejskich przyczynił się do drastycznego niekiedy obniżenia pozycji osiedli blokowych w strukturze społeczno-przestrzennej miast, jest w miastach postsocjalistycznych ograniczony przez strukturę własności tych zasobów. Poza miastami b. NRD, w zdecydowanej większości stanowią one bowiem zasób prywatny, podlegający regułom gry rynkowej.

4. Nieliczne osiedla lub ich fragmenty, w których zachodzą procesy degradacji społecznej oraz fizycznej, charakterystycznej dla spirali upadku, to głównie obszary, które już w okresie powstawania przeznaczone były dla uboższych kategorii społecznych, a także dla grup, które dziś można określić „socjalistyczną *underclass*”.

Obszary te, najczęściej stanowiące niewielkie wewnątrzosiedlowe enklawy liczące od kilku do kilkunastu budynków, w okresie realnego socjalizmu zasiedlane były przez osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, korzystające z pomocy społecznej, popadające w konflikt z prawem, a w niektórych krajach (na Węgrzech i b. Czechosłowacji) ludność romską. To oznacza, że zachodzące w nich współcześnie negatywne procesy są przede wszystkim konsekwencją socjalistycznej alokacji mieszkaniowej i koncentracji osób pozostających na marginesie społeczeństwa już w okresie socjalizmu, a w mniejszej mierze (jak zapowiadano

literaturze) przemian transformacyjnych, które jedynie zjawisko to pogłębiły i wydaje się, że także utrwaliły.

5. W strukturze funkcjonalno-przestrzennej badanych osiedli zachodzi proces, który w pracy nazwano umiastowieniem, ponieważ w jego wyniku te „nie-miejskie” obszary, jakimi do lat 90. XX w. były socjalistyczne wielkie osiedla mieszkaniowe, w okresie miasta postsocjalistycznego nabrały cech miejskości.

Proces ten jest wynikiem przełamania dotychczasowego monofunkcyjnego charakteru tych osiedli, określanego też jako stan niedorozwoju funkcji miejskich, który stanowił jedną z najważniejszych ułomności tej formy urbanistycznej w okresie poprzedniego ustroju. Określenie tego procesu mianem umiastowienia³ uznałam za uprawnione, ponieważ jeśli jedną z głównych cech wyróżniających przestrzeń miejską jest jej wielofunkcyjność, to wypełnienie monofunkcyjnych dotychczas obszarów wieloma nowymi funkcjami (i dynamiczny rozwój funkcji dotychczas istniejących) sprawia, że stają się one pełnoprawnymi przestrzeniami miejskimi. W jego wyniku wielkie osiedla mieszkaniowe stały się obszarami, w których zaspokojone mogą zostać niemal wszystkie podstawowe, a nawet niektóre ponadpodstawowe potrzeby mieszkańców. Zaś skala tego zjawiska sprawia, że niektóre osiedla zaczynają przyciągać także mieszkańców innych obszarów miasta. Na skutek umiastowienia w wielkich osiedlach mieszkaniowych powstały liczne nowe miejsca pracy (głównie w handlu i usługach) oraz pojawiły się nowe, nieobecne tam dotychczas miejsca spędzania wolnego czasu. Wpływa to także na zmianę dziennej ścieżki życia mieszkańców, ponieważ zaspokojenie większości potrzeb może odbywać się w ograniczonej przestrzeni osiedla i nie wymaga przemieszczania się do centrum. A wytworzone na skutek rozwoju nowych funkcji w osiedlach nowe przestrzenie publiczne oraz miejsca, w których mieszkańcy mogą spędzać czas wolny, stanowią ważny element życia społecznego. Tworzą bowiem, w myśl koncepcji R. Oldenburga (2000), tzw. „miejsca trzecie”, które po miejscach pracy i miejscach zamieszkania, są zasadniczym tworzywem miasta i ważnym elementem miejskiego stylu życia.

6. Po 1990 roku w większości osiedli postsocjalistycznych nastąpiła poprawa estetyki i stanu zagospodarowania publicznych i półpublicznych przestrzeni międzyblokowych.

Badania pokazały, że proces ten nastąpił poprzez wprowadzenie nieobecnych tu wcześniej kolorów, detali architektonicznych i elementów małej architektury, a także dzięki zagospodarowaniu terenów wolnych (określanym często jako „przestrzenie niczyje”) i rozwojowi nowej zabudowy o różnych funkcjach oraz odmiennej od otoczenia architekturze. Omawiany proces anonimowej dotychczas przestrzeni osiedli blokowych nadaje wyrazistości, charakteru i znaczenia, czyli cech niezbędnych dla wytworzenia walorów tuanowskiego „miejsca” (zob. Tuan 1987). Poziom zaawansowania tego procesu jest zróżnicowany w poszczególnych osiedlach, ale jak pokazały badania empiryczne, jest dostrzegany przez mieszkańców, zmienia ich społeczny odbiór, wzmacnia identyfikację z osiedlami oraz podnosi ich subiektywną atrakcyjność mieszkaniową, co w przyszłości zapobiec może odplywowi mieszkańców.

7. Nie istnieje jeden wspólny (uniwersalny) wzorzec przemian wielkich osiedli w miastach posocjalistycznych. Przemiany te zachodzą w różnym tempie w różnych krajach, miastach, a nawet w poszczególnych osiedlach. Różnią się też częstotliwością występowania. Niektóre z nich mają charakter powszechny, inne występują często, lecz

---

³ Tradycyjnie w geografii umiastowieniem określa się proces urbanizacji (zob. np. Krzysztofik 2012).

nie we wszystkich osiedlach, a niektóre mają charakter incydentalny, związany ze specyfiką pojedynczych osiedli lub miast, w których są zlokalizowane. Systematyzacja tych procesów wymaga zatem uwzględnienia różnic w częstotliwości ich występowania.

Do najbardziej powszechnych przemian społeczno-demograficznych należą: depopulacja, starzenie się mieszkańców, zmniejszenie się wielkości gospodarstw domowych i spadek udziału ludności robotniczej, czyli procesy charakterystyczne dla większości dużych miast europejskich w erze postindustrialnej. Do powszechnych przemian społeczno-przestrzennych zachodzących w osiedlach należy wzrost zróżnicowana statusowego mieszkańców, ale przede wszystkim w wymiarze ekonomicznym, ponieważ osiedla te były heterogeniczne statusowo już w okresie poprzedniego ustroju. Wśród przemian funkcjonalno-przestrzennych najważniejsze są: komercjalizacja przestrzeni, wzrost zróżnicowania funkcjonalnego terenów i pojawienie się nowych przestrzeni publicznych pełniących różne funkcje, w tym także sakralizacja przestrzeni (definiowana za Matlovičem (2000), jako rozszerzanie się przestrzeni przeznaczonej do zaspokajania potrzeb w zakresie kultu religijnego). Są to zatem zmiany, które określono w pracy umiastowieniem. Wśród zidentyfikowanych w pracy zmian w morfologii i fizjonomii osiedli, do najbardziej powszechnych należy intensyfikacja dotychczasowej zabudowy i wzrost jej zróżnicowania, co jest ściśle związane z wymienionymi wcześniej zmianami funkcji. Stwierdzono także, że układ przestrzenny nowej zabudowy często nawiązuje do tradycyjnego tworząc nieobecne tu wcześniej wnętrza urbanistyczne i układy pierzejowe (w szczególności dotyczy to handlu i usług) oraz wypełniając niezabudowane dotychczas obrzeża osiedli. Analiza determinant procesu umiastowienia funkcjonalno-przestrzennego, któremu towarzyszą zmiany w morfologii, pozwoliła stwierdzić, że w większości nie mają one charakteru planowego, lecz są wynikiem spontanicznej (a niekiedy także chaotycznej) działalności podmiotów zarządzających osiedlami oraz pojedynczych inwestorów (deweloperów). Sytuacja ta nie dotyczy osiedli w b. NRD, gdzie przemiany funkcjonalne i morfologiczne mają charakter skoordynowany i przeprowadzane są według z góry ustalonych planów.

8. Głównymi determinantami przemian zachodzących w wielkich osiedlach po 1990 roku są zmiany ustrojowe (w tym głównie uwolnienie procesów rynkowych) oraz szeroko rozumiane zmiany cywilizacyjne zachodzące we współczesnym świecie. W znacznie mniejszym stopniu natomiast (za wyjątkiem osiedli w b. NRD) zmiany te są rezultatem planowych działań służących podnoszeniu jakości środowiska mieszkaniowego (określanych w literaturze najczęściej jako modernizacja lub humanizacja osiedli). Zmiany te mają charakter oddolny, często spontaniczny, a ich głównymi aktorami są przedsiębiorcy działający na rynku handlu i usług, deweloperzy oraz przedsiębiorcy działający na rynku nieruchomości oraz podmioty zarządzające osiedlami (najczęściej zatomizowane i działające samodzielnie), a także, ale wciąż w niewielkim stopniu, sami mieszkańcy.

9. Ważną zmienną, która wpływa na różnice w tempie zachodzenia i kierunku zidentyfikowanych przemian jest okres budowy osiedli. Zjawisko to jest konsekwencją stosowania przed 1990 rokiem socjalistycznych reguł alokacji mieszkaniowej, które polegały na planowym zasiedlaniu nowopowstających osiedli ludnością zróżnicowaną społecznie, ale dość jednorodną pod względem wieku i struktury gospodarstw domowych. W niektórych zaś krajach także na okresowym preferowaniu w dostępie do mieszkań określonych grup ludności, wyodrębnionych w oparciu o inne kryteria (np. ludność robotnicza, elity związane z ówczesną władzą itp.). Duże znaczenie mają także różnice w centralnie regulowanym standardzie

zagospodarowania osiedli i mieszkań oddawanych do użytku (w Polsce określanym jako normatyw urbanistyczny i mieszkaniowy), który ewoluował w kolejnych dekadach realnego socjalizmu i najczęściej jest tym lepszy, im później budowane było osiedle.

10. Mieszkańców wielkich osiedli mieszkaniowych w mieście postsocjalistycznym charakteryzuje relatywnie wysoki poziom satysfakcji mieszkaniowej i więź z zamieszkiwanym obszarem oraz słaba skłonność do migracji. Większość z nich wykazuje duże zadowolenie z wyposażenia osiedli w infrastrukturę handlowo-usługową oraz tereny zielone, dobrze ocenia ich dostępność komunikacyjną, a także dostrzega zmiany zmierzające do poprawy ich zagospodarowania i estetyki. Ustalono również, że zabudowa blokowa nie jest środowiskiem mieszkaniowym, które charakteryzuje się znacząco większą, niż inne typy środowisk, anonimowością stosunków w miejscu zamieszkania, ani niechęcią mieszkańców do kontaktów sąsiedzkich czy też dążeniem do izolacji. Relacje sąsiedzkie w wielkich osiedlach są zróżnicowane, ale w wielu z nich dobre, także w porównaniu z innymi typami współczesnej zabudowy wielkomiejskiej. Co więcej, mimo istnienia stereotypu „niebezpiecznych blokowisk”, większość mieszkańców czuje się w nich bezpiecznie.

Mieszkańcy, którzy chcą się wyprowadzić, najczęściej argumentują swoje zamiary potrzebą posiadania większego lokum lub realizacją marzeń o zamieszkaniu we własnym domu jednorodzinnym, często położonym poza miastem. Najczęściej deklarowane motywy migracji nie wiążą się zatem z działaniem czynników wypychających identyfikowanych w osiedlach krajów zachodnioeuropejskich (np. niski prestiż osiedla, złe otoczenie społeczne, degradacja przestrzeni czy wzrost przestępczości), a raczej z czynnikami, takimi jak zmiany w cyklu życia rodziny oraz wzrost zamożności, a także pojawieniem się, po 1990 roku, nieistniejących wcześniej możliwości realizacji indywidualnych aspiracji mieszkaniowych, które tłumione były w okresie poprzedniego ustroju. Są zatem wynikiem procesów, określanych jako filtracja, ale nie mają skali masowego *exodusu* mieszkańców zapowiadanego w latach 90. ubiegłego wieku.

11. Odnosząc dokonane w pracy ustalenia do obecnych w literaturze światowej koncepcji przemian środowisk mieszkaniowych stwierdzono, że w wielkich osiedlach miast postsocjalistycznych nie obserwuje się, lub obserwuje w bardzo niewielkim zakresie, zjawisk określanых jako spirala upadku lub syndrom wielkiego osiedla, czyli procesów silnej i wielopłaszczyznowej degradacji społecznej, fizycznej oraz ekonomicznej typowych dla osiedli w miastach Europy Zachodniej. Nie znalazły w nich także potwierdzenia teorie o charakterze deterministycznym, które źródła problemów społecznych i przestrzennych w osiedlach upatrują głównie w ich niskich walorach architektoniczno-urbanistycznych i wadliwym planie zabudowy. Jak bowiem wynika z omówionych w pracy badań własnych i ustaleń innych autorów, układ przestrzenny osiedli sam w sobie nie generuje ani negatywnych ani pozytywnych zachowań społecznych (a jeśli tak, to w bardzo niewielkim zakresie), a występujące w wielkich osiedlach zjawiska patologii społecznej mają różnorodny charakter i wynikają z różnych przesłanek. Przede wszystkim jednak są konsekwencją koncentracji tanich mieszkań subsydiowanych ze środków publicznych i ludności reprezentującej niższe kategorie społeczne oraz dużej rotacji mieszkańców, czyli czynników, które nie występowały w mieście socjalistycznym i nie występują w postsocjalistycznym, gdzie osiedla te w zdecydowanej większości (poza b. NRD) obejmują już prywatny zasób mieszkaniowy.

12. W pracy wyodrębniono także główne czynniki decydujące o oryginalności procesów transformacji wielkich osiedli w miastach postsocjalistycznych i ich odmienności od procesów zachodzących w krajach zachodnioeuropejskich a także o relatywnie dobrej percepcji tej formy zabudowy.

Do czynników tych należą:

- ogromna skala przestrzenna tych osiedli i ich duży udział w zasobach mieszkaniowych miast postsocjalistycznych, sięgający 40%, który decyduje o powszechności tej formy habitatu i traktowaniu jej jako „mieszkaniowej normy”; zaś to co powszechne, nie może równocześnie stygmatyzować;
- przeniesiony z czasów poprzedniego ustroju oraz utrwalony po roku 1990 deficyt mieszkań, obecnie jednak nie o charakterze strukturalnym i ilościowym (jak w okresie miasta socjalistycznego), lecz jakościowym i powodowanym głównie przez czynniki ekonomiczne;
- zaawansowana prywatyzacja osiedlowych zasobów mieszkaniowych, w niektórych krajach sięgająca ponad 90%, która jest czynnikiem hamującym skłonności migracyjne i przyczynia się do silniejszej więzi zarówno z własnym mieszkaniem, jak i osiedlem, a w efekcie do większej stabilizacji mieszkaniowej;
- relatywnie wysokie ceny i koszty utrzymania mieszkań w osiedlach blokowych (wyższe niż w subsydiowanych zasobach publicznych), często przekraczające możliwości ekonomiczne uboższych gospodarstw domowych;
- struktura dochodów mieszkańców miast posocjalistycznych i niekorzystna relacja cen mieszkań do przeciętnego wynagrodzenia, które wciąż ograniczają możliwości pełnego zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych większości przeciętnie uposażonych gospodarstw domowych i decydują o ich większej stabilizacji przestrzennej;
- wciąż relatywnie dobre warunki mieszkaniowe oferowane w tej formie zabudowy, szczególnie w porównaniu z istniejącą w wielu miastach starą substancją mieszkaniową o niskim standardzie, która podlegała silnej dekapitalizacji w okresie realnego socjalizmu;
- dobre i ulegające stałej poprawie w dwóch ostatnich dekadach wyposażenie osiedli w infrastrukturę handlowo-usługową oraz społeczną; duża ilość terenów zielonych, szczególnie w stosunku do często pozbawionych zieleni obszarów gęstej zabudowy śródmiejskiej oraz dobra dostępność komunikacyjna wielu osiedli;
- heterogeniczny, ale wciąż relatywnie dobry status społeczno-ekonomiczny mieszkańców;
- wytworzona w poprzednim ustroju relatywnie niewielka skłonność do ruchliwości przestrzennej, duża zasiedziałość i przyzwyczajenie do miejsca, a w efekcie duża stabilizacja mieszkaniowa;
- znacznie ograniczane w okresie realnego socjalizmu i wciąż niewygórowane aspiracje mieszkaniowe większości mieszkańców miast postsocjalistycznych.

Reasumując przedstawione rezultaty można stwierdzić, że teza postawiona we wstępie do pracy została potwierdzona. Ścieżki przekształceń wielkich osiedli w miastach postsocjalistycznych nie tylko nie powielają ścieżek zidentyfikowanych w miastach zachodnioeuropejskich, lecz tworzą odrębny, zróżnicowany wewnętrznie, ale inny od zachodniego wzorzec przekształceń. Ich przebieg uwarunkowany jest zarówno dziedzictwem

okresu realnego socjalizmu (gdzie mimo tej samej formy urbanistycznej obszary te charakteryzowały się zupełnie innym składem społecznym mieszkańców), jak i transformacją ustrojową, w tym zwłaszcza szybkim tempem zachodzących zmian i równoczesnym nakładaniem się nań procesów o charakterze globalnym i europejskim.

Za najważniejsze ustalenia dokonane w pracy, które stanowić mogą wkład do dyscypliny uważam po pierwsze twórcze wpisanie się w dyskusję dotyczącą podobieństw i różnic pomiędzy ścieżkami przekształceń miast postsocjalistycznych i miast zachodnioeuropejskich, na przykładzie tak istotnych elementów ich struktury społeczno-przestrzennej, jakimi są wielkie osiedla mieszkaniowe; po drugie weryfikację negatywnych scenariuszy dotyczących kierunków przekształcania się tych obszarów po zmianie ustroju oraz licznych stereotypów dotyczących tej formy zabudowy, po trzecie natomiast systematyzację dokonujących się w nich przekształceń oraz zaobserwowanie zaawansowanego procesu przekształceń funkcjonalno-przestrzennych i morfologicznych, które nazwałam w pracy umiastowieniem osiedli.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

5.1. Ewolucja zainteresowań naukowych i najważniejsze publikacje

Przed uzyskaniem stopnia doktora (do 2003 roku)

Moje zainteresowania naukowe przed uzyskaniem stopnia doktora bezpośrednio związane były z wykonywaną wówczas pracą zawodową. W latach 1996 - 2003 byłam zatrudniona w Biurze Rozwoju Regionalnego w Łodzi, gdzie zajmowałam się studiami i ekspertyzami obejmującymi planistyczny obszar tzw. Makroregionu Środkowego, a po 1.01.1999 roku – nowopowstałego województwa łódzkiego. Do moich zadań należało m.in. uczestnictwo w studiach regionalnych, prognozach społeczno-ekonomicznych i analizach funkcjonalno-przestrzennych, w tym w pracach nad opracowywaną wówczas Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, konsultacje projektu reformy terytorialnej z 1999 roku oraz badania spójności społecznej, przestrzennej i funkcjonalnej nowopowstającego regionu łódzkiego.

Efektom tych zainteresowań był mój udział w licznych pracach studialnych i ekspertyzach, które mimo że ukazywały się jako wydawnictwa rządowe (w serii *Studia Regionalne*), miały szeroką recepcję w środowisku naukowym, o czym świadczą ich cytowania. Do najważniejszych z nich zaliczam publikacje wydane przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, pt. ***Atrakcyjność lokalizacyjna średnich miast w Makroregionie Środkowym jako czynnik realizacji polityki regionalnej*** (1998), ***Problemy integracji nowego województwa łódzkiego*** (1999) oraz ***Potencjał rozwojowy sieci miast regionu łódzkiego*** (2000), których byłam współautorką, a także samodzielną publikację pt. ***Przemiany struktury funkcjonalnej miast województwa łódzkiego*** (Szafrńska 2002), wydaną jako rozdział w wieloautorskiej monografii naukowej.

Innym ważnym obszarem mojej aktywności badawczej w tym czasie było śledzenie procesów transformacji ustrojowej zachodzących w dotkniętej kryzysem strukturalnym Łodzi oraz analiza ich skutków, w wymiarze zarówno przestrzennym jak i społecznym. Efektem tych dociekań były następujące publikacje naukowe powstałe w oparciu o badania terenowe przeprowadzone w mieście: ***Tereny przemysłowe w przestrzeni miasta i ich przekształcenia*** (Szafrńska, Marczyńska-Witczak 1999); ***Zróźnicowanie przekształceń terenów przemysłowych w przestrzeni miasta na przykładzie Łodzi*** (Szafrńska 2000) oraz ***Analiza rynku***

pracy i kształcenia bezrobotnych w regionie łódzkim (Nowakowska, Michalski, Szafrąńska 2002).

Doświadczenia zdobyte w wymienionych pracach badawczych oraz moje własne zainteresowania wyniesione ze studiów socjologicznych zrodziły pomysł na autorski wkład do studiów nad spójnością społeczną nowopowstałego regionu łódzkiego (nie bez przyczyny określanego jako „region bez antenatów” - zob. Dylik 1971) w postaci badań nad percepcją przestrzeni tego regionu oraz tożsamością i identyfikacją regionalną jego elit samorządowych (uznając że jest to grupa reprezentująca z jednej strony mieszkańców, z drugiej zaś decydentów, od których uzależniony jest przebieg procesów rozwojowych zachodzących w regionie). Konsekwencją tego pomysłu był projekt rozprawy doktorskiej dotyczącej tych zagadnień oraz podjęcie w 2000 roku stacjonarnych studiów doktoranckich na Wydziale Nauk Geograficznych a następnie uzyskanie stopnia doktora Nauk o Ziemi (2003). Wysoka ocena mojej pracy doktorskiej przez recenzentów sprawiła, że w tym samym roku praca została opublikowana (monografia pt. **Percepcja przestrzeni regionu łódzkiego w środowisku władz samorządowych** - Szafrąńska 2003), a następnie nagrodzona Nagrodą Naukową Prezydenta Miasta Łodzi (2004).

Po uzyskaniu stopnia doktora (lata 2003-2016)

Po uzyskaniu stopnia doktora moje zainteresowania naukowe skoncentrowały się na problematyce miejskiej. Podjęłam wówczas pracę w Urzędzie Miasta Łodzi w Wydziale Strategii i Analiz, gdzie kierując jednym z dwóch oddziałów (Oddziałem ds. Analiz) inicjowałam, koordynowałam oraz nadzorowałam merytorycznie analizy dotyczące sytuacji społeczno-ekonomicznej oraz warunków życia w mieście. Za najważniejsze z tego okresu uważam liczne ekspertyzy i opracowania, których byłam autorem, względnie pomysłodawcą i redaktorem, dotyczące przestrzennego zróżnicowania warunków życia w Łodzi, w tym w szczególności warunków mieszkaniowych oraz poziomu ubóstwa i bezrobocia, przekształceń struktury społeczno-demograficznej mieszkańców miasta oraz ich aktywności społecznej i ekonomicznej.

Pozostając w tym nurcie badań zainicjowałam wówczas współpracę z Instytutem Geografii Miast i Turystyki UŁ (w którym obecnie jestem zatrudniona) w zakresie opracowania studium pt. **Obszary słabości społecznej w Łodzi**, którego redaktorem naukowym został prof. S. Liszewski i w którym mam merytoryczny współudział⁴. Celem tego studium było wyodrębnienie w mieście obszarów problemowych, na których powinna skoncentrować się miejska polityka społeczna.

Okres pracy w Urzędzie Miasta Łodzi obejmujący dwa pierwsze lata po doktoracie (2003-2005) nie obfitował w publikacje (ponieważ skupiałam się wówczas na aplikacyjnym wymiarze realizowanych i koordynowanych przeze mnie badań), jednak skryształizował moje zainteresowania naukowo-badawcze, które mogłam realizować w kolejnych latach, już po rozpoczęciu pracy w Uniwersytecie Łódzkim. Zainteresowania te, w efekcie mojego socjologicznego wykształcenia oraz wykonywanej wcześniej pracy w administracji publicznej, mają charakter interdyscyplinarny mieszczący na pograniczu geografii, socjologii i psychologii środowiskowej. Na gruncie geografii lokują się natomiast na pograniczu geografii miast i geografii społecznej, w obszarze badawczym określanym jako geografia społeczna miast (zob. Węclawowicz 2007).

---

⁴ Jako pracownik Urzędu Miasta Łodzi będącego zleceniodawcą opracowania studium nie mogłam być członkiem zespołu autorskiego.

Głównym polem moich zainteresowań badawczych jest analiza zróżnicowań społecznych w przestrzeni miejskiej, która ma swoje źródło w klasycznej ekologii społecznej. Szczególnie interesują mnie czynniki kształtujące te zróżnicowania oraz egzo- i endogeniczne determinanty ich przemian. Drugi nurt moich zainteresowań ma źródło w geografii behawioralnej oraz kulturalistycznym ujęciu relacji człowiek-przestrzeń i związany jest z szeroko rozumianym doświadczaniem miasta przez człowieka. Nurt ten obejmuje badania percepcji i waloryzacji przestrzeni miejskiej, wyobrażeń miasta, postaw wobec niego a także preferencji przestrzennych mieszkańców (w szczególności preferencji mieszkaniowych). Tym co łączy oba te nurty (przez niektórych badaczy traktowane rozłącznie) jest przyjmowane przeze mnie założenie o wzajemnym sprzężeniu między rzeczywistym (obiektywnym) zróżnicowaniem społecznym przestrzeni miejskiej a jego percepcją i waloryzacją, które poprzez wpływ na decyzje lokalizacyjne mieszkańców, w istocie zróżnicowanie to mogą kreować.

W interpretacji wyników prowadzonych badań stosuję podejście kontekstualne (Agnew 1987), a za najbardziej interesujący uważam historyczno-geograficzny kontekst Europy Środkowo-Wschodniej, jako obszaru podlegającego po 1990 roku intensywnym przemianom, uwarunkowanym z jednej strony transformacją ustrojową, z drugiej zaś czynnikami o charakterze europejskim i globalnym, które nakładają się na specyfikę byłych państw socjalistycznych.

Efektom tych zainteresowań są publikacje poświęcone trzem zasadniczym, wzajemnie powiązanim problemom badawczym. Do problemów tych należą:

1. przekształcenia struktury społeczno-przestrzennej miasta postsocjalistycznego;
2. przekształcenia wielkich osiedli mieszkaniowych w mieście postsocjalistycznym;
3. percepcja i waloryzacja wybranych środowisk mieszkaniowych w miastach postsocjalistycznych, ich atrakcyjność mieszkaniowa oraz preferencje przestrzenne mieszkańców.

Ad.1. Pierwszy z wymienionych problemów badawczych czyli **przekształcenia struktury społeczno - przestrzennej miasta postsocjalistycznego** stał się domeną moich zainteresowań bezpośrednio po uzyskaniu stopnia doktora i realizowany był już podczas pracy w Urzędzie Miasta w Łodzi, gdzie podjęłam się analiz osadzonych w podejściu szkoły chicagowskiej, zmierzających do wyodrębnienia w mieście obszarów, które określiłam jako obszary słabości społecznej (wspomniana już współpraca z IGMiT UŁ). Inne podjęte wówczas prace badawcze także koncentrowały się na strukturze ekologicznej Łodzi poprzez wyodrębnienie obszarów zamieszkiwanych przez wyższe kategorie społeczne (jako ich cechą dystynktywną przyjmując wyższe wykształcenie), a także analizę poziomu segregacji przestrzennej tej grupy w oparciu o wskaźniki segregacji (IS) oraz braku podobieństwa (ID). Efektem tych prac badawczych była m. in. publikacja pt. *Mieszkańcy z wyższym wykształceniem w przestrzeni Łodzi* (Szafrńska 2007). W kontekście tym śledziłam także ewolucję statusu społecznego obszarów inkorporowanych do miasta w 1988 roku oraz przemiany zachodzące w obszarach centralnych, czemu poświęcona została praca pt. *Zmiany w strukturze i przestrzennym zróżnicowaniu wykształcenia mieszkańców Łodzi w latach 1978-2002* (Szafrńska 2006) oraz wystąpienie pt. *Changes in population distribution by educational level in post-socialist city. The case of Łódź* na konferencji „Socio-demographic change of European cities and its spatial consequences” (Lipsk, 2008 r.).

Pogłębiając te analizy podjęłam się badań zróżnicowania większej liczby zmiennych opisujących zróżnicowanie społeczne w przestrzeni miejskiej sięgając do koncepcji kapitału ludzkiego i kapitału społecznego. Do przestrzennej analizy zasobów kapitału społecznego

wybrałam podejście, w którym dobro to rozpatruje się w związku ze strukturą społeczną jako wartość dająca jego posiadaczom przewagę na polu rywalizacji społecznej (zob. Bartkowski 2007). Zasoby tak rozumianego kapitału stają się tym samym jedną z determinant różnicujących szanse określonych grup, a jego społeczne odtwarzanie (dziedziczenie) w danym obszarze może prowadzić do pogłębiania się społecznego zróżnicowania przestrzeni miejskiej. Rezultatem tych badań była publikacja pt. **Kapitał ludzki i społeczny w przestrzeni miasta. Przykład Łodzi** (Szafrńska 2008), w której przy pomocy różnych miar statystycznych pokazałam zróżnicowanie przestrzenne poziomu obu tych kapitałów oraz zależności pomiędzy ich poziomem a warunkami życia w przestrzeni miasta.

Problematyka zróżnicowań społeczno-przestrzennych w miastach interesowała mnie także w płaszczyźnie teoretyczno-metodologicznej, czego efektem była publikacja dotycząca relacji geografii z socjologią pt. **Geografia społeczna miast i socjologia miasta - wspólnota podejść teoretyczno-metodologicznych i pól badawczych oraz wzajemne inspiracje** (Szafrńska 2012) opublikowana jako pokłosie VII Kolokwium teoretyczno-metodologicznego w serii „Podstawowe idee i koncepcje w geografii”. Swoje refleksje i doświadczenia badawcze dotyczące tych zagadnień zawarłam także w podręczniku akademickim z zakresu geografii urbanistycznej⁵ w rozdziale pt. **Geografia społeczna miast. Struktury społeczno-przestrzenne** (dwa wydania: Szafrńska 2008, 2012). Praca ta uzyskała Nagrodę Rektora UŁ za najlepszy podręcznik akademicki w 2008 roku oraz spotkała się z dobrą recepcją w środowisku naukowym (zob. np. Grzeszczak 2012).

Za swoje główne osiągnięcie w omawianej dziedzinie uważam zaadaptowanie pojęć kapitału ludzkiego i społecznego do analiz zróżnicowania wewnątrzmijskiego w ujęciu geograficznym oraz prace pokazujące wzajemne inspiracje teoretyczno-metodologiczne geografii społecznej i socjologii miasta, ich wspólny obszar badawczy, ale też różnice w sposobie wyjaśniania omawianych zjawisk, które sprawiają że opracowania geografów i socjologów w tej dziedzinie się uzupełniają. O ile bowiem w ujęciu geograficznym struktura przestrzenna miasta jest zwykle traktowana jako zmienna niezależna, wyjaśniająca zjawiska społeczne, a często także jako ich główna determinanta, to w pracach socjologicznych główną rolę wyjaśniającą przypisuje się zmiennym tradycyjnie określanym jako społeczne (społeczno-demograficzne i społeczno-kulturowe). Przedstawiciele obu nauk sięgają także często do różnych źródeł danych i różnych metod ich opracowania. Badania geograficzne w tym nurcie częściej oparte są na analizach danych statystycznych i mają charakter ilościowy, socjologowie natomiast częściej sięgają do metod kwestionariuszowych (zarówno ilościowych, jak i jakościowych) i obserwacyjnych. To sprawia, że istnieje bardzo duże pole do współpracy obu tych dziedzin, a także pole do studiów interdyscyplinarnych stosujących równolegle oba podejścia charakterystyczne dla tych nauk.

W ramach nurtu badań związanych ze zróżnicowaniem społeczno-przestrzennym miasta uczestniczyłam także (w latach 2002, 2010 i 2011), jako współautor w opracowaniu sześciu plansz w Atlasie Miasta Łodzi, które oparte były na analizie rozwoju, stanu oraz zmian w rozmieszczeniu ludności miasta według różnych cech społeczno-demograficznych. Plansze te obejmują w sumie ponad 20 autorskich map miasta.

---

⁵ Publikacja ta pod red. prof. S. Liszewskiego, mimo że powstała jako podręcznik akademicki, w istocie jest zbiorową monografią naukową spełniającą kryteria monografii zawarte w rozporządzeniu MNiSW z 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym (Dz. U. poz. 877, Załącznik nr 4, s. 26).

Ad. 2. Wymienione prace dotyczące zróżnicowań społeczno-przestrzennych i pozycji ekologicznej poszczególnych stref miejskich zaowocowały refleksją na temat rozległych obszarów zabudowy blokowej masowo wznoszonej w okresie socjalizmu, co znalazło wyraz w cyklu publikacji należącym do drugiego z wymienionych problemów badawczych, jakim są **przekształcenia wielkich osiedli mieszkaniowych w mieście postsocjalistycznym**. Uwieńczeniem i podsumowaniem kilkuletnich studiów nad tym zagadnieniem, które z czasem stało się wiodącym obszarem moich zainteresowań, jest wymieniona we wstępie monografia, wskazana jako główne osiągnięcie naukowe.

Źródłem zainteresowania tą problematyką były z jednej strony rezultaty wcześniejszych badań i obserwacji prowadzonych w Łodzi i innych miastach postsocjalistycznych, które pokazywały, że obszary te po zmianie ustroju nie tylko nie ulegały tak szybkiej degradacji, jak zapowiadano w latach 90. XX w., ale przeciwnie doświadczały procesów odnowy społecznej i funkcjonalno-przestrzennej oraz poprawy fizjonomii. Inspiracją do podjęcia tej tematyki był również udział (w 2008 roku) we wspominanej już międzynarodowej konferencji w Lipsku oraz nawiązanie współpracy z prof. S. Kabisch oraz dr K. Grossmann - badaczek wielkich osiedli mieszkaniowych w b. NRD.

Równie ważnym źródłem zainteresowania tą problematyką była recepcja zagranicznej literatury naukowej z innych krajów postsocjalistycznych a także literatury zachodnioeuropejskiej, gdzie osiedlom tym poświęcano znacznie więcej uwagi niż w Polsce. Stwierdziłam wówczas, że w polskiej literaturze geograficznej powstałej w ciągu pierwszych piętnastu lat po zmianie ustroju (z wyjątkiem prac I. Sagan - 1997, W. Gaczek i Z. Rykła - 1999, G. Węclawowicza - 2003 oraz G. Węclawowicza i in. - 2003, 2004, 2005)⁶ bardzo często pomijano te obszary, skupiając się głównie na przekształceniach zachodzących w centrach miast i obszarach podmiejskich. Ewentualnie osiedla te traktowano jako jedną ze stref miasta postsocjalistycznego i nie poświęcano im szczególnej uwagi. Czynniki te sprawiły, że jako jeden z celów moich poczynań naukowych w tej dziedzinie postawiłam sobie wówczas „rehabilitację” tych obszarów w polskiej literaturze naukowej jako „pełnoprawnych badawczo”, ale też niezwykle istotnych, ze względu na rozmiary, elementów struktury społeczno-przestrzennej miasta postsocjalistycznego.

Mój dorobek naukowy dotyczący tej problematyki, poza omówioną już monografią, obejmuje 17 publikacji (15 samodzielnych i dwie we współautorstwie), w tym 9 znajdujących się na liście B MNiSW, a 7 w języku angielskim (dwie wydane za granicą). Publikacje te przedstawiają przemiany społeczne, przestrzenno-funkcjonalne i morfologiczne wielkich osiedli oraz wybrane aspekty jakości życia ich mieszkańców we współczesnych miastach w Polsce i w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Prace te ujmują badane zjawiska w skali kraju, pojedynczego miasta i pojedynczego osiedla oraz w skali międzynarodowej. Przedstawiłam w nich zarówno wyniki własnych badań empirycznych, jak i badań przeprowadzonych przez innych autorów w Polsce i innych krajach postsocjalistycznych Europy Środkowo-Wschodniej, porównując uzyskane rezultaty.

Za najważniejsze wśród prac dotyczących tej problematyki uważam artykuł pt. ***The Socio-spatial Structure of Large Housing Estates in Post-socialist Łódź (Poland)*** (Szafrńska 2009) opublikowany jako pokłosie sympozjum IAPS (International Association People-Environment Studies) pt. „Revitalizing built Environments. Requalifying Old Places for New Uses” w Stambule,

---

⁶ Głównie dotyczy to prac będących pokłosiem międzynarodowego projektu badawczego RESTATE (*Restructuring Large Housing Estates in European Cities*) zrealizowanego w 2005 r. w 29 wielkich osiedli mieszkaniowych w 10 krajach europejskich.

który po zmianach i uzupełnieniach opublikowany został w czasopiśmie z dziedziny architektury i urbanistyki „Architecture, Civil Engineering, Environment” (Szafrńska 2011); artykuł pt. *Large Housing Estates in Post-Socialist Poland as a Housing Policy Challenge* w czasopiśmie „European Spatial Research and Policy” (Szafrńska 2013) oraz dwa artykuły w czasopiśmie „Geographia Polonica”: *Transformations of large housing estates in post-socialist city: The case of Łódź, Poland* (Szafrńska 2014) oraz *Transformations of large housing estates in Central and Eastern Europe after the collapse of communism* (Szafrńska 2015) zamieszczony w specjalnym numerze poświęconym 25-leciu transformacji ustrojowej w krajach Europy Centralnej i Wschodniej. Publikacje te spotkały się z szeroką recepcją także w zagranicznym środowisku naukowym o czym miałam okazję przekonać się śledząc cytowania moich prac, także wśród autorów zagranicznych oraz zainteresowanie nimi na międzynarodowym portalu naukowym *Research Gate*.

Inny artykuł dotyczący tej problematyki, który uważam za ważny w swoim dorobku, to praca opublikowana w serii wydawniczej Konwersatorium Wiedzy o Mieście pt. *Gentryfikacja wielkich osiedli mieszkaniowych w mieście postsocjalistycznym – nowe zjawisko czy nadużycie terminologiczne?* (Szafrńska 2012). Celem tego artykułu było zwrócenie uwagi na jedną z form przemian zachodzących obszarach zabudowy blokowej, związaną ze wznoszeniem nowych budynków i napływem wyższych kategorii społecznych, które mimo wzrostu różnicowań w skali wewnątrzosiedlowej, przyczyniają się do poprawy struktury społecznej całych osiedli. Jako tezę w artykule przyjął, że zjawisko to, z pewnymi zastrzeżeniami, określić można pojęciem gentryfikacji, które tradycyjnie (za R. Glass - 1964) kojarzone jest z obszarami centralnymi miasta. I mimo, że używanie terminu „gentryfikacja” w odniesieniu do dogęszczania osiedli blokowych jest dyskusyjne (zob. np. Grzeszczak 2010, Górczyńska 2012), ponieważ nie towarzyszy mu proces wypierania, to moim zdaniem - przyjmując jedną najszerzych (inkluzywnych) definicji tego pojęcia⁷ (rozumianego także jako *new built-gentrification* lub *redevelopment*)⁸ - jest uprawnione. Co więcej, jak dowiodłam w późniejszej swojej pracy pt. *Ewolucja statusu i pozycji wielkich osiedli mieszkaniowych w strukturze rezydencjalnej miasta postsocjalistycznego. Wybrane przykłady* (Szafrńska 2015), w wielu przypadkach (głównie w osiedlach blokowych na Węgrzech i w Polsce), w latach 90. XX w. ale także później, choć już na mniejszą skalę, miała miejsce wymiana ludności, która wyczerpuje znamiona klasycznego dla gentryfikacji (zob. Davidson, Lees 2005) procesu wypierania. Otóż na skutek szybkiej prywatyzacji zasobów mieszkaniowych w tych osiedlach, „przegranii procesu transformacji” (*losers*), których nie stać było na ich utrzymanie (lub wykupienie) sprzedawali je lub opuszczali (w przypadku braku tytułu własności) ustępując miejsca zamożniejszym, określanym jako „beneficjenci przemian ustrojowych” (*winners*). Było to zatem zjawisko odwrotne do zjawisk zachodzących w tej formie zabudowy w osiedlach zachodnioeuropejskich.

---

⁷ Współcześnie, jak podaje J. Grzeszczak (2010), liczne definicje gentryfikacji podzielić można na dwie zasadnicze grupy: restrykcyjną, właściwie zgodną z klasycznym rozumieniem tego terminu sformułowanym w 1964 r. przez R. Glass oraz inkluzywną, obejmującą np. przebudowę lub modernizację dzielnic zamieszkałych przez ludzi o wysokich i średnich dochodach; dzielnic lub budynków o funkcji innej niż mieszkaniowa; zagospodarowywanie terenów dotychczas niezabudowanych, na których pojawiają się nowe, zamknięte i chronione osiedla-enklawy dla zamożnych, określane też jako *new-build gentrification* (Davidson, Lees 2005) lub *residentialisation* (Lambert, Boddy 2002), a nawet przemiany zachodzące w obszarach wiejskich (*rural gentrification*) (Philips 2005).

⁸ Stosowanie pojęcia *redevelopment* (czyli przebudowa) jako jednego z ujęć procesu gentryfikacji najszerzej w literaturze polskiej omówili J. Grzeszczak (2010) oraz M. Górczyńska (2014).

Wyniki prac dotyczących procesów zachodzących w wielkich osiedlach referowałam między innymi na międzynarodowym sympozjum IAPS w Stambule (w 2009 r.) oraz na międzynarodowej konferencji w Lipsku (w 2010 r.) a także na kilku ogólnopolskich konferencjach naukowych: w Warszawie, Opolu, Bydgoszczy oraz Łodzi. Moje prace stały się także inspiracją dla poświęcenia problematyce wielkich osiedli mieszkaniowych jednego z cyklicznych Konwersatoriów Wiedzy o Mieście, które odbyło się w Łodzi w 2010 roku. A recepcja tych prac za granicą sprawiła, że w 2016 roku zostałam zaproszona do powstającej w Niemczech książki pt. ***Großsiedlungen im Haltbarkeitscheck Differenzierte Perspektiven ostdeutscher Großsiedlungen*** pod redakcją planistów i socjologów niemieckich: U. Altröck, N. Grunze i S. Kabisch jako autorka rozdziału pokazującego stan badań i sytuację wielkich osiedli mieszkaniowych w Polsce dla celów porównania ich z sytuacją w b. NRD (książka ukaże się nakładem wydawnictwa Springer w I kwartale 2017 roku).

Za swoje główne osiągnięcie w tej dziedzinie uważam autorski wkład badawczy w polską i środkowoeuropejską literaturę naukową dotyczącą przekształceń wielkich osiedli zachodzących po zmianie ustroju, ugruntowany serią własnych badań empirycznych, wykorzystujących szerokie spektrum metod stosowanych w geografii społeczno-ekonomicznej. Uważam także, że moje prace przyczyniły się do „rehabilitacji” badawczej tych obszarów w polskiej literaturze z zakresu geografii miast, jako bardzo interesujących stref miejskich i sprowokowały szerszą dyskusję naukową na ich temat. Za swoje osiągnięcie uważam także zweryfikowanie przyjętej w latach 90. XX w. tezy o ich nieuniknionej i szybkiej degradacji oraz wielu stereotypów na ich temat, obecnych nie tylko w dyskursie publicznym oraz medialnym, ale także w publikacjach naukowych.

Ad.3. Trzecim ważnym obszarem moich zainteresowań badawczych jest **percepcja i waloryzacja wybranych środowisk mieszkaniowych w miastach postsocjalistycznych, ich atrakcyjność mieszkaniowa oraz preferencje rezydencjalne mieszkańców**. Zainteresowania te łączą omówione wcześniej problemy badawcze skupiając się na ich ujęciu subiektywnym, w którym przestrzeń miejska traktowana jest nie tylko jako rama działań społecznych i ich determinanta, lecz także jako zbiór znaczeń i symboli, doświadczany, waloryzowany i naznaczony przez ludzi, którzy ją tworzą i użytkują. Badanie tych zagadnień historycznie odwołuje się do kulturalizmu a współcześnie mieści się w ramach orientacji behawioralnej (neobehawioralnej), gdzie wraz z podejściem humanistycznym tworzy teoretyczno-metodologiczne ramy badań, których problematyka dotyczy percepcji i waloryzacji przestrzeni miejskiej.

Zainteresowanie teoretyczno-metodologicznymi aspektami wymienionych zagadnień, które było mi bliskie już na początku mojej drogi naukowej (czemu dałam wyraz w pracy doktorskiej), stało się kanwą m.in. artykułu pt. ***Percepcja przestrzeni - pomiędzy prawdą a autentycznością*** (Szafrąńska, Kaczmarek 2007). Do najważniejszych prac empirycznych w tym nurcie należą natomiast publikacje prezentujące wyniki badań przeprowadzonych przy użyciu metody kwestionariuszowej wśród mieszkańców jednego z łódzkich osiedli o zabudowie blokowej pt. ***Atrakcyjność mieszkaniowa blokowiska w opinii mieszkańców na przykładzie zespołu mieszkaniowego Retkinia Północ w Łodzi*** (Szafrąńska 2009) oraz ***Stereotypy i rzeczywistość. Atrakcyjność mieszkaniowa blokowiska w opinii mieszkańców*** (Szafrąńska 2010) a także praca oparta na wynikach badań przeprowadzonych na reprezentatywnej próbie mieszkańców

Łodzi⁹ pt. *Atrakcyjność mieszkaniowa centrum Łodzi w opiniach mieszkańców miasta* (Szafrąńska 2014) i opublikowane nieco później, uzupełnione wyniki tych analiz w czasopiśmie „Studia Regionalia” KPZK PAN pt. *Residential Attractiveness of the Inner City of Lodz in the Opinions of City Inhabitants* (Szafrąńska 2016). W pracach tych odwołałam się do nie stosowanego wcześniej w polskiej literaturze geograficznej, pojęcia „atrakcyjności mieszkaniowej”, rozumianej jako kategoria subiektywna, uzależniona, jak w klasycznych badaniach percepcji, od czynników egzogennych, związanych z cechami ocenianego obszaru oraz endogennych związanych z cechami osób oceniających.

Pojęcie atrakcyjności mieszkaniowej ujmowałam na dwa sposoby, w zależności od tego jaka grupa podlegała badaniom oraz jaki był cel badań. W przypadku badań przeprowadzonych wśród mieszkańców wybranego obszaru (jakim było jedno z osiedli blokowych), atrakcyjność mieszkaniową ujęłam jako pojęcie wielowymiarowe, na które składają się określone walory (traktowane także jako formy ładu), które wyodrębnione zostały na podstawie literatury z dziedziny socjologii przestrzeni (Bartoszek, Gruszczyński, Szczepański 1997; Jałowiecki 2010; Mysłek 2007). Walory te pogrupowane były w następujące kategorie: użytkowe, estetyczne, bezpieczeństwa, społeczne i sentymtalne. Uznałam je za najważniejsze w ocenie atrakcyjności mieszkaniowej, ponieważ jak dowiedziono we wcześniejszych badaniach (op. cit.), mają one największe znaczenie (należą one do najczęściej wymienianych) w ocenie własnego miejsca zamieszkania.

W przypadku badań na szerszą skalę, gdy badano próbę mieszkańców całego miasta, zaproponowałam inny sposób pomiaru atrakcyjności mieszkaniowej wybranego obszaru (jakim było centrum Łodzi) przyjmując za podstawę obecność tego obszaru w preferencjach i dyspreferencjach przestrzennych mieszkańców miasta, określanych też jako preferencje mieszkaniowe. Efektem takich badań było określenie pozycji badanego obszaru na swoistej mentalnej mapie atrakcyjności mieszkaniowej miasta. Uzyskane przeze mnie rezultaty wpisały się w tradycję badań atrakcyjności osadniczej obszarów centralnych w miastach, a ich wyniki potwierdziły rezultaty wcześniejszych studiów prowadzonych przy użyciu innych metod, z których wynikała niska waloryzacja obszarów centralnych Łodzi (np. Groeger 2004, Tobiasz-Lis 2013). Aplikacyjny walor tych badań polegał na pokazaniu, że wciąż mimo zachodzących w mieście procesów rewitalizacji, gentryfikacji i modernizacji centrum jest obszarem o niskiej atrakcyjności mieszkaniowej, dlatego też niezbędne jest podejmowanie działań mających na celu zmianę tego stanu.

Oba sposoby pomiaru zjawiska atrakcyjności mieszkaniowej zaproponowane w wymienionych pracach odwołują się do klasycznych badań percepcji stosowanych początkowo w światowej, a potem polskiej literaturze geograficznej. W obu przypadkach atrakcyjność mieszkaniowa jest kategorią uwarunkowaną zarówno obiektywnie (funkcjonalność, standard mieszkaniowy, uwarunkowania urbanistyczne, walory krajobrazowe itp.), jak i subiektywnie (poziom aspiracji mieszkaniowych, preferencje estetyczne, poziom więzi z obszarem, związane z nim emocje, stereotypy itp.). Obiektywne jego walory przetworzone są jednakże przez filtr percepcyjny badanych, który zależy od ich cech indywidualnych a także

---

⁹ Próba do badań licząca 700 osób dobrana została w sposób losowo-kwotowy. Pierwszy etap doboru przeprowadzony został w oparciu o dwie grupy kryteriów: społeczno-demograficzne (wiek, płeć i wykształcenie) oraz przestrzenne (tak aby reprezentowani byli mieszkańcy każdej z jednostek urbanistycznych miasta), a drugi etap zrealizowano przy użyciu procedury *random-route*.

od szerszego kontekstu społeczno-kulturowego w którym funkcjonują (w tym przypadku jest to kontekst miasta postsocjalistycznego ze ścieżką rozwoju opartą na funkcji przemysłowej).

Do tego nurtu prac należy także artykuł pt. *Selected Aspects of the Quality of Life of the Inhabitants of Large Housing Estates in Lodz. Socio-Spatial Context* (Szafrńska, Mularska-Kucharek 2016) opublikowany w „Studia Regionalia” KPZK PAN, gdzie wychodząc od wielowymiarowej koncepcji *quality of life* (Rapley 2003) wraz ze współautorką artykułu odwołałyśmy się do postrzeganej jakości środowiska mieszkaniowego jako jednego wymiarów jakości życia jego mieszkańców. Tym samym praca ta wpisała się w szeroki nurt prac w geografii społeczno-ekonomicznej dotyczący poziomu i jakości życia w miastach postsocjalistycznych.

Kolejny artykuł dotyczący tej tematyki (obecnie w przygotowaniu) oparty jest na wynikach badań jakościowych (98 wywiadów pogłębionych - IDI), przeprowadzonych w dziewięciu największych osiedlach Łodzi latach 2014-2016, wśród czterech kategorii mieszkańców, różniących się cechami społeczno-demograficznymi oraz sposobem w jaki stali się mieszkańcami osiedli, które wyodrębniłam na podstawie wcześniejszych badań ilościowych (których wyniki zostały zawarte w cytowanej już monografii z 2016 roku). Wyodrębnione przeze mnie kategorie nazwałam następująco: „pionierzy osadnictwa blokowskiego” (POB), obejmujący najstarszych mieszkańców którzy zasiedlili nowe mieszkania bezpośrednio po ich wybudowaniu; „dorosłe dzieci blokowisk” (DDB) - osoby, które urodziły się i/lub wychowały w osiedlu i mieszkają w nim „od zawsze” a obecnie są drugim lub trzecim pokoleniem w stosunku do POB oraz „nowoprzybyli nabywcy mieszkań”, których podzieliłam na dwie grupy - w zależności od tego czy nabyte przez nich mieszkanie należy do pierwotnej zabudowy osiedlowej (wybudowanej w okresie PRL), czy zostało wybudowane po 1990 roku. Grupy te to: „nowoprzybyli nabywcy używanych mieszkań” (NUM) oraz „nowoprzybyli nabywcy nowych mieszkań” (NNM). Badania przeprowadzone zostały z wykorzystaniem jakościowej metody biografii mieszkaniowej stosowanej w socjologii mieszkalnictwa (zob. Kaltenberg-Kwiatkowska 2007). Wstępna analiza uzyskanych materiałów pozwoliła na interesujące wnioski pokazujące różnice postaw wobec środowiska mieszkaniowego jakim jest postsocjalistyczne osiedle blokowe, we wszystkich ich aspektach: afektywnym, kognitywnym oraz behawioralnym. Tym co szczególnie mnie interesowało w kontekście przyszłości osiedli były plany migracyjne i zamierzenia dotyczące zajmowanych mieszkań (sprzedaż, pozostawienie dla dzieci/wnuków, wynajem osobom trzecim, pozostawienie dla siebie jako drugie mieszkanie itp.). Ustalenia te obok wartości poznawczej, mają także wartość aplikacyjną, bowiem dotyczą przyszłości tej formy zabudowy w mieście postsocjalistycznym.

Omówiony obszar zainteresowań związanych z postawami wobec miejsca zamieszkania rozwijam obecnie także w postaci badań preferencji mieszkaniowych prowadzonych wśród różnych kategorii mieszkańców miast postsocjalistycznych w Polsce, w których stawiam tezę że w Polsce w ciągu najbliższych kilku lat nastąpi „powrót do miasta” po okresie intensywnej suburbanizacji. Zjawisko to będzie dotyczyło nie tylko dosłownych powrotów osób, które wyprowadziły się na suburbia w latach 90. ubiegłego wieku, ale będzie wynikało z przemian związanych ze stylem życia, wzorami rodziny, wielkością gospodarstw domowych, rozwojem nowych sposobów komunikowania się, wzrostem mobilności, ale też z przemianami w tkance urbanistycznej miast (głównie związanymi z rewitalizacją i modernizacją istniejącej zabudowy oraz powstawaniem nowych budynków mieszkaniowych). Przemiany te moim zdaniem w najbliższej przyszłości zaowocują nowym sposobem wartościowania przestrzeni miejskiej miast postsocjalistycznych i „rehabilitacją” obszarów centralnych oraz porzucaniem tak

powszechnych po upadku ustroju, marzeń o domu z ogródkiem za miastem na rzecz mieszkania (apartamentu/domu) w mieście.

Wymienione problemy nie wyczerpują wszystkich zagadnień naukowo-badawczych, którymi zajmowałam po uzyskaniu stopnia doktora. Współpraca naukowa w ramach IGMiT UŁ oraz w ramach zespołów powoływanych do realizacji projektów badawczych zaowocowała podejmowaniem zagadnień, znajdujących się obecnie obok głównego nurtu moich zainteresowań. Najważniejsze z nich to:

- **społeczny wymiar procesu rewitalizacji**, na który składa się udział w granicie badawczym pt. „Rewitalizacja terenów przemysłowych i powojkowych w Łodzi” (grant Prezydenta Miasta Łodzi, realizowany przez zespół pod kierunkiem dr hab. S. Kaczmarek w latach 2009-2010). Efektem jest publikacja pt. ***Rewitalizacja terenów przemysłowych Łodzi w opinii mieszkańców miasta*** zamieszczona w „Studiach KPZK PAN” (Szafrńska 2010), która zawiera wyniki badań wśród Łodzian dotyczące recepcji obszarów przemysłowych, a także rekomendacje dla władz miasta dotyczące sposobów komunikowania się ze społecznością lokalną na wszystkich etapach procesu rewitalizacji.

W tym obszarze badawczym mieści się także współpraca naukowa z Miejską Pracownią Urbanistyczną w Łodzi oraz Towarzystwem Urbanistów Polskich, dzięki której zostałam zaproszona jako ekspert na ogólnopolskie warsztaty TUP pt. „Zszywanie miasta” (Łódź 2011), dotyczące planowanych procesów rewitalizacji Łodzi. Wygłosiłam tam referat pt. ***„Rola społeczności lokalnych w kształtowaniu przestrzeni miejskiej. Partycypacja społeczna w teorii i praktyce”***, w którym podjęłam się udziału w dyskursie na temat potrzeby partycypacji społecznej w kształtowaniu przestrzeni miejskiej na przykładzie procesu rewitalizacji oraz skonfrontowania oczekiwań mieszkańców z faktycznymi działaniami władz samorządowych i barierach wzajemnej komunikacji.

Zainteresowanie tą problematyką zaowocowało również udziałem w granicie współfinansowanym z środków UE „Systemowe wsparcie procesów zarządzania w jednostkach samorządu terytorialnego”, w którym brałam udział w 2014 roku jako wykonawca (w zespole pod kierunkiem prof. S. Kaczmarek) w realizacji zadania dotyczącego społecznych aspektów rewitalizacji przestrzeni centralnej w Kętach (woj. małopolskie). Uczestnictwo w badaniach przeprowadzonych w ramach tego grantu było kolejną okazją do skonfrontowania działań władz miasta i oczekiwań mieszkańców w procesie rewitalizacji obszarów miejskich oraz dało asumpt do pogłębienia refleksji naukowej na temat działań, które mogą przyczynić się do poprawy wzajemnej komunikacji a w rezultacie do większej efektywności prowadzonych działań rewitalizacyjnych.

- **metodologiczne aspekty badania ruchu turystycznego i ich wymiar empiryczny**, które były efektem mojego udziału w czterech grantach badawczych realizowanych przez zespół z IGMiT (granty Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz Urzędu Miasta Łodzi i Urzędu Marszałkowskiego w latach 2009, 2010, 2011 oraz 2016) oraz zainteresowania metodologią badań społecznych i jej zastosowaniem w badaniach nad turystyką. Za swoje główne osiągnięcie w tej dziedzinie uważam wiodącą rolę w opracowaniu autorskiej metody badań ruchu turystycznego, polegającej na agregacji danych pochodzących z różnych źródeł (triangulacja danych) i zgromadzonych przy użyciu różnych metod (triangulacja metod badawczych) i wykorzystaniu ich jako podstawy szacunków liczby turystów i odwiedzających. Metoda ta została wykorzystywana nie tylko w badaniach

prowadzonych w Łodzi i województwie łódzkim przez zespół, którego byłam członkiem, ale także adaptowana do badań w innych regionach Polski. Na kanwie tej metody zrealizowano serię badań omówionych w kilku publikacjach z moim udziałem (m.in. Kowalczyk-Anioł, Szafrąńska 2010, Szafrąńska 2011; Szafrąńska, Włodarczyk 2011) oraz rozdział w pracy zbiorowej stanowiącej swoisty przewodnik metodologiczny badań ruchu turystycznego, którego jestem główną autorką (Szafrąńska, Włodarczyk, Dziedzic 2016).

- **rola szkolnictwa wyższego w rozwoju funkcji metropolitalnej Łodzi oraz pozycja naukowa miasta**, która obejmuje dwie monografie powstałe przy moim współautorstwie (Liszewski, Szafrąńska, Wolaniuk 2008; Liszewski, Szafrąńska, Wolaniuk 2012), stanowiące pokłosie grantów naukowych Prezydenta Miasta Łodzi (w latach 2007-2008 oraz 2011-2012), realizowanych pod kierunkiem prof. S. Liszewskiego. W pracach tych zajęłam się nieczęsto podejmowaną na gruncie geografii, analizą wpływu wydatków ponoszonych przez studentów na gospodarkę miasta. Inspiracji do analizy tego zagadnienia dostarczyła praca realizowana w ośrodku poznańskim (Gaczek i in. 2006). Skonstruowałam w tym celu autorskie narzędzie badawcze i podjęłam się próby analizy ekonomicznych skutków „studentyfikacji” Łodzi. Zajmowałam się także analizą zmian demograficznych w obszarze zasięgu łódzkich szkół wyższych (w oparciu o dostępne prognozy demograficzne UMŁ oraz GUS) i ich wpływu na przyszłą liczbę studentów oraz analizą pozycji naukowej Łodzi na podstawie obecności łódzkich szkół wyższych w krajowych i międzynarodowych rankingach a także działalności publikacyjnej prowadzonej w łódzkim ośrodku akademickim na tle innych ośrodków w kraju.

Reasumując, mój dorobek publikacyjny obejmuje **61 prac naukowych (w tym 34 samodzielne i 27 we współautorstwie)**, z których **53 (30 samodzielnych i 23 we współautorstwie)** ukazały się po uzyskaniu stopnia doktora. Na dorobek ten składa się:

- monografia wskazana jako główne osiągnięcie naukowe;
- 4 inne monografie, w tym jedna samodzielna oparta na pracy doktorskiej oraz 3 we współautorstwie;
- 19 artykułów w czasopismach naukowych znajdujących się na liście „B” MNiSW¹⁰, w tym 6 w języku angielskim opublikowanych w wiodących czasopismach indeksowanych w międzynarodowych bazach naukowych („Geographia Polonica”, „European Spatial Research and Policy”, „Architecture, Civil Engineering, Environment”, „Studia Regionalia KPZK PAN”), w tym 17 samodzielnych i 2 we współautorstwie;
- 1 artykuł w recenzowanym czasopiśmie zagranicznym nie znajdującym się w wykazie MNiSW (we współautorstwie);
- 27 artykułów będących rozdziałami w recenzowanych monografiach naukowych, w tym 13 samodzielnych i 14 we współautorstwie;
- 2 artykuły w recenzowanych przed- i pokonferencyjnych wydawnictwach zagranicznych,
- 6 innych recenzowanych prac naukowo-badawczych w jęz. polskim oraz angielskim (mapy i plansze w Atlasie Miasta Łodzi), wszystkie we współautorstwie;
- 1 współredakcja monografii wieloautorskiej.

---

¹⁰ W tym dwie publikacje zamieszczone w serii wydawniczej Konwersatorium Wiedzy o Mieście, które ukazały się w latach 2009 i 2010, czyli w czasie, kiedy seria ta miała status czasopisma i znajdowała się na liście B MNiSW.

Spośród prac złożonych i przyjętych do druku za najważniejszą uważam rozdział w monografii pt. ***Großsiedlungen im Haltbarkeitscheck Differenzierte Perspektiven ostdeutscher Großsiedlungen*** pod red. U. Altrocka, N. Grunze, i S. Kabisch, która ukaże się nakładem wydawnictwa Springer w I kwartale 2017 roku.

W 2016 złożyłam także artykuł (we współautorstwie) pt. ***The role of tourism in transformation of post- industrial and post-socialist urban space. The case of Łódź***, który otrzymał wstępną pozytywną opinię redakcji czasopisma z listy A i obecnie znajduje się w fazie dalszego procedowania.

W przeliczeniu na skalę punktową obowiązującą w Polsce, mój dorobek parametryczny po uzyskaniu stopnia doktora wyniósł 307 pkt. (szczegółowe omówienie dorobku publikacyjnego i jego kwantyfikację zawiera Załącznik nr 4).

5.2. Udział w konferencjach naukowych

Rezultaty omówionych prac badawczych prezentowałam na 31 krajowych i międzynarodowych seminariach i konferencjach naukowych (pełna lista konferencji znajduje się w Załączniku nr 6). Do najważniejszych, w których brałam czynny udział należą:

- „Socio-demographic change of European cities and its spatial consequences”, Lipsk, kwiecień 2008 r., wystąpienie pt. ***Changes in population distribution by educational level in post-socialist city. The case of Łódź***;
- International Symposium „Revitalizing built Environments. Requalifying Old Places for New Uses” IAPS-CSBE&HOUSING NETWORK, październik 2009 r., Stambuł, referat pt. ***The Socio-spatial Structure of Large Housing Estates in Post-socialist Łódź (Poland)***;
- 21. IAPS Conference „Vulnerability, Risk and Complexity: Impacts of Global Change on Human Habitats”, Lipsk, czerwiec 2010 r., wystąpienie pt. ***The Residential Attractiveness of Large Housing Estate in the Opinion of Inhabitants of The Retkinia-North Housing Estate in Lodz***;
- „Urbanization and urbanity in Europe: Germany outpost. European trajectories of shrinkage”, Lyon, marzec 2011 r., referat pt. ***Metropolitan shrinkage and housing stock. The case of Lodz*** (wspólnie z prof. L. Coudroy de Lille z Uniwersytetu Lyon II);
- International Geographical Union 2014 Regional Conference, Kraków, sierpień 2014r., wystąpienie pt. ***Regional disparities in the demographic transition in post-socialist Poland in the context of selected socio-economic conditions.***

5.3. Członkostwo w organizacjach i stowarzyszeniach naukowych

Od 2008 roku jestem członkiem International Association People - Environment Study (IAPS), a od 2012 roku członkiem Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

5.4. Projekty badawcze, ekspertyzy i współpraca z praktyką

Po uzyskaniu stopnia doktora (w latach 2005-2016) brałam udział w 8 zespołowych grantach i projektach badawczych finansowanych z środków zewnętrznych oraz 3 samodzielnych grantach badawczych Rektora UŁ :

- 2007-2008, wykonawca w projekcie ***Szkolnictwo wyższe Łodzi i jego rola w rozwoju funkcji metropolitalnej miasta*** – grant Prezydenta Miasta Łodzi, realizowany przez zespół pod kierunkiem prof. S. Liszewskiego;
- 2009-2010, wykonawca w projekcie ***Ruch turystyczny w Łodzi i w województwie łódzkim w 2009 roku*** – grant Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa Łódzkiego, realizowany przez zespół pod kierunkiem prof. S. Liszewskiego;
- 2009-2010, wykonawca w projekcie ***Możliwości wykorzystania terenów przemysłowych i powojсковych w Łodzi – określenie warunków przekształceń*** - grant Prezydenta Miasta Łodzi realizowany przez zespół pod kierunkiem prof. S. Kaczmarek;
- 2010-2011, wykonawca w projekcie ***Ruch turystyczny w Łodzi i w województwie łódzkim w 2010 roku*** - grant Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa Łódzkiego, realizowany przez zespół pod kierunkiem prof. B. Włodarczyka;
- 2011-2012, wykonawca w projekcie ***Nauka łódzka na tle nauki w Polsce i w Europie - konkurencyjność Łodzi jako ośrodka naukowego*** - grant Prezydenta Miasta Łodzi, realizowany pod kierownictwem prof. S. Liszewskiego;
- 2011-2012, wykonawca w projekcie ***Ruch turystyczny w Łodzi i w województwie łódzkim w 2011 roku*** - grant Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa Łódzkiego, realizowany przez zespół pod kierunkiem prof. B. Włodarczyka;
- 2013-2015, ekspert w zakresie społecznych aspektów rewitalizacji w projekcie ***Systemowe wsparcie procesów zarządzania w jednostkach samorządu terytorialnego***, zadanie pt. *Opracowanie innowacyjnych rozwiązań z zakresu zarządzania publicznego*, współfinansowanym przez UE z środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet V, Działanie 5.2, Poddziałanie 5.2.2; projekt realizowany pod kierownictwem prof. T. Markowskiego (Wydział Zarządzania UŁ);
- 2016-2017, wykonawca w projekcie ***Ruch turystyczny w Łodzi i w województwie łódzkim w 2016 roku*** - grant Urzędu Miast Łodzi, realizowany przez zespół pod kierunkiem prof. B. Włodarczyka;
- 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011 – granty Rektora Uniwersytetu Łódzkiego na badania własne pt. ***Przemiany struktury społeczno-przestrzennej i funkcjonalnej wielkich zespołów mieszkaniowych w mieście postsocjalistycznym. Przykład Łodzi.***

Moje wcześniejsze doświadczenia zawodowe, w których ważną rolę pełni praca w urzędach administracji publicznej, sprawiły że dużą wagę przywiązuję do współpracy nauki z praktyką. Dlatego też po uzyskaniu stopnia doktora wielokrotnie uczestniczyłam jako ekspert i konsultant metodologiczny w badaniach i konsultacjach społecznych przeprowadzanych przez władze miasta (Urząd Miasta Łodzi i Miejską Pracownię Urbanistyczną), wśród mieszkańców. W pracach tych uczestniczyłam na różnych etapach: jako autorka koncepcji badawczej i metodologii, autorka raportów z przeprowadzonych badań oraz autorka rekomendacji powstałych na podstawie ich wyników. Badania te obejmowały zagadnienia z zakresu relacji człowiek - przestrzeń, takie jak preferencje migracyjne i rezydencjalne mieszkańców, ocena i waloryzacja poszczególnych elementów zagospodarowania Łodzi, ocena i waloryzacja warunków życia w różnych obszarach miasta oraz recepcja decyzji władz miejskich.

Ponadto, w latach 2014-2015 brałam udział jako ekspert w opracowywaniu dokumentów strategicznych miasta (m. in. ***Studium Uwarunkowań i Kierunków Rozwoju Przestrzennego***

Łodzi oraz **Polityka demograficzna Łodzi**). Jako konsultant metodologiczny współpracuję także (od 1996 r. do chwili obecnej) z instytucją badawczą Media-Tor w Łodzi, zajmującą się m.in. badaniami społecznymi na rzecz jednostek samorządu terytorialnego różnego szczebla.

W swojej pracy prowadzę także działalność popularyzatorską. Jej przejawem były m.in. aktywny udział w Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki w Łodzi, prezentowanie wyników badań ruchu turystycznego (podczas Międzynarodowych Targów Turystycznych i w środowisku samorządowców województwa) oraz wykłady dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych i urzędników Miejskiej Pracowni Urbanistycznej (więcej informacji znajduje się w Załączniku nr 5).

5.5. Współpraca naukowa

Od 2008 roku w ramach członkowska w IAPS współpracuję z prof. Sigrun Kabisch, prof. Katrin Grossmann oraz dr Annegret Haase z Helmholtz Centre for Environmental Research UFZ - Department of Urban and Environmental Sociology w Lipsku. Współpraca ta obejmuje wymianę doświadczeń w zakresie badania wielkich osiedli mieszkaniowych w Polsce i Niemczech oraz porównywania uzyskanych rezultatów. Efektem tej współpracy jest wspólny udział w konferencjach IAPS, mój pobyt studialny w Lipsku w 2008 r. oraz zaproszenie mnie do wspomnianej już monografii o wielkich osiedlach mieszkaniowych w b. NRD.

Od 2010 roku mam także kontakty naukowe z prof. Lidią Coudroy de Lille z Uniwersytetu Lyon II. Ich rezultatem było m.in. wspólne wystąpienie na międzynarodowej konferencji pt. Urbanization and urbanity in Europe: Germany outpost. European trajectories of shrinkage (Lyon, 2011 r.) oraz obecna współpraca przy przygotowywaniu do druku tekstu pt. **Metropolitan shrinkage and housing stock. The case of Lodz.**

W 2016 roku podjęłam także współpracę z dr B. Szabó z Hungarian Academy of Sciences oraz z dr P. Spačková z Uniwersytetu Karola w Pradze w celu komparatystycznych studiów przekształceń wielkich osiedli w Polsce, na Węgrzech i w Czechach w drugiej dekadzie XXI wieku (więcej informacji znajduje się w Załączniku nr 5).

5.6. Recenzje prac naukowych

W latach 2012-2016 byłam recenzentem 14 polsko- i anglojęzycznych artykułów w wiodących czasopismach naukowych z listy B MNiSW: „Geographia Polonica” (1 artykuł), „Miscellanea Geographica” (1), „Problemy Rozwoju Miast” (4), „Turystyka” (1) oraz „Space Society Economy” (7). W 2008 roku na zamówienie Wydawnictwa Naukowego PWN przygotowałam opinię nt. wydanego przez to wydawnictwo podręcznika pt. *Gospodarka przestrzenna. Uwarunkowania społeczno-kulturowe*.

W 2012 r. wykonałam recenzje dwóch skryptów dla studentów (Wyd. Naukowe WSKFiT, Pruszków 2012), a w 2016 r. recenzowałam artykuły doktorantów do dwóch tomów z serii *Badania i Rozwój Młodych Naukowców w Polsce* (Wyd. Młodzi Naukowcy, Poznań 2016).

6. Pełnione funkcje

- w latach 2009-2012 pełniłam funkcję Sekretarza Rady Instytutu Geografii Miast i Turystyki UŁ;
- od 2009 r. do chwili obecnej jestem członkiem Rady Instytutu Geografii Miast i Turystyki oraz członkiem Instytutowej Komisji Wyborczej;

- od 2016 roku pełnię funkcję sekretarza redakcji „Konwersatorium Wiedzy o Mieście”, czasopisma, które powstało z przekształcenia serii wydawniczej o tym samym tytule wydawanej od 1994 roku;
- od 2016 roku jestem członkiem redakcji czasopisma „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica”.

Pełnię również funkcje związane z działalnością dydaktyczną:

- w latach 2013-2016 byłam członkiem Rady Programowej kierunku Geografia na Wydziale Nauk Geograficznych UŁ;
- od 2012 roku jestem koordynatorem ds. udziału Instytutu Geografii Miast i Turyzmu UŁ w Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki.

7. Działalność dydaktyczna

Bardzo istotną część mojej pracy stanowi działalność dydaktyczna. Od 2005 roku, kiedy rozpoczęłam pracę na stanowisku adiunkta, coroczny wymiar godzinowy zajęć realizowanych na WNG UŁ znacznie przekraczał moje pensum. Prowadzone zajęcia obejmują zagadnienia związane ze społecznym zróżnicowaniem przestrzeni miejskiej i regionalnej, metodologią pracy badawczej oraz socjologią miasta i socjologią czasu wolnego. Wykładałam także geografie społeczną oraz gościnnie na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym (na kierunku socjologia) społeczne uwarunkowania planowania miejskiego (szczegółowy wykaz prowadzonych zajęć zawiera Załącznik nr 5).

W latach 2005-2015 byłam promotorem 8 prac magisterskich (obecnie jestem promotorem dwóch kolejnych) oraz 27 prac licencjackich. Zrecenzowałam 87 prac magisterskich oraz 118 prac licencjackich.

W pracy dydaktycznej dużą wagę przywiązuję do wymiaru praktycznego, dlatego też w ramach zajęć organizowałam dla studentów liczne wizyty studialne np. w Miejskiej Pracowni Urbanistycznej, w Urzędzie Miasta Łodzi, a podczas specjalizacyjnych ćwiczeń terenowych angażowałam ich w prace o charakterze aplikacyjnym realizowane na rzecz tych instytucji.

Powierzone mi zajęcia prowadzę z dużym zaangażowaniem o czym świadczą coroczne wysokie oceny oraz komentarze uzyskiwane od studentów w ankiecie oceniającej pracę nauczycieli akademickich.

Jako wyraz uznania dla swoich kompetencji naukowych i dydaktycznych traktuję także powierzenie mi zajęć z warsztatu badawczego i metodologii badań na Studium Doktoranckim Wydziału Nauk Geograficznych, które prowadzę od 2007 roku.

Od 2015 roku pełnię także funkcję promotora pomocniczego rozprawy doktorskiej oraz współprowadzę seminarium doktoranckie prof. B. Włodarczyka.

W ramach działalności dydaktycznej wykonałam wspomniane powyżej recenzje materiałów dydaktycznych i prac doktorantów.

8. Nagrody i wyróżnienia

Moje osiągnięcia naukowo-badawcze były wielokrotnie nagradzane. Najważniejsze wśród otrzymanych nagród są:

- Indywidualna Nagroda Naukowa II stopnia Rektora Uniwersytetu Łódzkiego za osiągnięcia naukowe (2016 r.);

- Nagroda Zespołowa Rektora Uniwersytetu Łódzkiego za najlepszy podręcznik akademicki (2008 r.) - autorstwo rozdziału w pracy pt *Geografia Urbanistyczna* pod redakcją prof. S. Liszewskiego;
- Nagroda Naukowa Prezydenta Miasta Łodzi za monografię pt. *Percepcja przestrzeni regionu łódzkiego w środowisku władz samorządowych* (2004 r.).

Ponadto w latach 2012 - 2015 otrzymywałam coroczne Nagrody Dziekana Wydziału Nauk Geograficznych UŁ za dorobek publikacyjny oraz Nagrody Dyrektora Instytutu Geografii Miast i Turyzmu UŁ za działalność dydaktyczną i organizacyjną.

Bibliografia prac wykorzystanych w autoreferacie (bez publikacji własnych)

- Agnew, J. A., 1987, *Place and Politics: The Geographical Mediation of State and Society*, Allen and Unwin, London.
- Andrusz G., Harloe M., Szelényi I., 1996 (eds.), *Cities after Socialism: Urban and Regional Change and Conflict in Post-socialist Societies*, Blackwell Publishers, Oxford, Cambridge.
- Bań Z., 1987, *Habitat – środowisko mieszkaniowe człowieka*, Wyd. Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
- Bartoszek A., Gruszczyński L., Szczepański M.S., 1997, *Miasto i mieszkanie w społecznej świadomości*, Wyd. Śląsk, Katowice.
- Bauman Z., 1997, *Glokalizacja, czyli komu globalizacja, a komu lokalizacja?*, „Studia Socjologiczne”, 3, s. 53–60.
- Borowik I., 2003, *Blokowiska – miejski habitat w oglądzie socjologicznym*, Arboretum, Wrocław.
- Enyedi G., 1996, *Urbanization under Socialism*, [w:] G. Andrusz, M. Harloe, I. Szelényi (eds.), *Cities after Socialism. Urban and Regional Change and Conflict in Post-socialist Societies*, Blackwell Publishers, Oxford, s. 100–118.
- Enyedi G., 1998, *Transformation in Central European Postsocialist Cities*, [w:] G. Enyedi (ed.), *Social Change and Urban Restructuring in Central Europe*, Akademiai Kiadó, Budapest, s. 9–34.
- Davidson M., Lees L., 2005, *New-bulid „gentrification” and London’s riverside renaissance*, „Environment and Planning A”, 37 (7), s. 1165–1190.
- Denzin N.K., 2006, *Sociological Methods. A Sourcebook*, Aldine Transaction.
- Dylik J., 1971, *Województwo ze stolicą bez antenatów*, *Geografia historyczna województwa łódzkiego*, ŁTN, Łódź.
- Dzieciuchowicz J., 2011, *Środowisko mieszkaniowe wielkiego miasta. Przykład Łodzi*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Gaczek W.M., Kaczmarek M., Marcinowicz D. (red.), *Poznański ośrodek akademicki. Próba określenia wpływu studentów na rozwój miasta*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2006.
- Gaczek W., Rykiel Z., 1999, *Nowe lokalizacje mieszkaniowe w przestrzeni miasta*, [w:] T. Marszał (red.), *Budownictwo mieszkaniowe w latach 90. – zróżnicowanie przestrzenne i kie-runki rozwoju*, „Biuletyn KPZK PAN”, 190, s. 29–47.
- Giddens A., 1990, *The Consequences of Modernity*, Stanford University Press, Stanford.
- Groeger L., 2004, *Waloryzacja przestrzeni mieszkaniowej w opiniach klientów łódzkich biur obrotu nieruchomości*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Groeger L., 2013, *Zróżnicowanie i wartościowanie przestrzeni mieszkaniowej na przykładzie miast województwa łódzkiego*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Grzeszczak J., 2010, *Gentryfikacja osadnictwa: charakterystyka, rozwój koncepcji badawczej i przegląd wyjaśnień*, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Górczyńska M., 2008, *Percepcja i waloryzacja osiedla mieszkaniowego (na podstawie badań prowadzonych w Warszawie w ramach projektu RESTATE)*, „Przegląd Geograficzny”, 80, 2, s. 267–287.
- Górczyńska M., 2014, *Zmiany zróżnicowań społecznych i przestrzennych w wybranych dzielnicach Warszawy i aglomeracji paryskiej: dynamika i aktorzy*, „Prace Geograficzne”, 246, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Hegedűs J., Tosics I., 1996, *The Disintegration of the East European Housing Model*, [w:] D. Clapham, J. Hegedűs, K. Kintrea, I. Tosics (eds.), *Housing Privatization in Eastern Europe*, Greenwood Press, Westport, s. 15–40.
- Jałowicki B., 1995, *Miasto polskie – między utopią a rzeczywistością*, [w:] P. Starosta (red.), *Zbiorowości terytorialne i więzi społeczne*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 36–43.
- Jałowicki B., 2010, *Społeczne wytwarzanie przestrzeni*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa.
- Kaltenberg-Kwiatkowska E., 2007, *Biografie mieszkaniowe: domy dzieciństwa babek wnukom opowiedziane*, [w:] G. Woroniecka (red.), *Co znaczy mieszkać: szkice antropologiczne*, Wyd. Trio, Warszawa, s. 136–172.

- Krzysztofik R., 2012, *Umiejscowienie obszaru Polski od XIII do XXI wieku. Interpretacja geograficzno-historyczna*, Wydawnictwo Naukowe "Śląsk", Katowice
- Lambert C., Boddy M., 2002, *Transforming the city: post-recession gentrification and re-urbanisation*. Materiały z konferencji „Upward Neighborhood Trajectories: Gentrification in the New Century”, 26–27 September 2002, University of Glasgow, <http://www.bris.ac.uk/>.
- Liszewski S., 2001, *Model przemian przestrzeni miejskiej miasta postsocjalistycznego*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Miasto postsocjalistyczne – organizacja przestrzeni miejskiej i jej przemiany*, XIV „Konwersatorium Wiedzy o Mieście”, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 303–310.
- Maik W., Stachowski J., 1995, *Preteoretyczne modele pojęciowe w geografii społecznej i ich rola w budowie teorii i wyjaśnianiu zjawisk społeczno-przestrzennych*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica”, 19, s. 5–20.
- Maik W., 2012, *Podstawy teoretyczno-metodologiczne studiów geograficzno-miejskich*, Wyd. WSG, Bydgoszcz.
- Matlovič R., 2000, *Sakralizacja – cząstkowy proces transformacji przestrzeni miejskiej miasta postkomunistycznego na przykładzie Preszowa*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Miasto postsocjalistyczne – organizacja przestrzeni miejskiej i jej przemiany*, XIII „Konwersatorium Wiedzy o Mieście”, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 121–128.
- Mystek P., 2007, *Wartościowanie przestrzeni zamieszkania na przykładzie Łodzi*, [w:] A. Majer (red.), *Socjologia miasta. Nowe dziedziny badań*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 81–99.
- Oldenburg R., 2000, *Celebrating the third place: Inspiring stories about the “Great good places” at the heart of our communities*, Marlowe & Company, New York.
- Ossowski S., 1962, *O osobliwościach nauk społecznych*, PWN, Warszawa.
- Phillips M., 2005, *Rural gentrification and the production of nature: a case study from Middle England* [w:] B. Ramirez, (red.), *Papers from the 4th International Conference of Critical Geography*, Mexico City.
- Prak N.L., Priemus H., 1986, *A model for the analysis of the decline of postwar housing*, „International Journal of Urban and Regional Research”, 10 (1), s. 1–7.
- Rapley M., 2003, *Quality of Life Research*. Sage, London.
- Rembarz G., 2007, *Przyszłość osiedli wielkopłytowych*, „Giełda Nieruchomości”, 7.
- Robertson R., 1995, *Glocalization: Time-space and Homogeneity-Heterogeneity*, [w:] M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson (eds.), *Global Modernities*, Sage Publications, London, s. 25–44.
- Sagan I., 1997, *Wielkie zespoły mieszkaniowe – niczyja przestrzeń czy niczyje miejsce?* „Kwartnik Geograficzny”, 2–3, s. 15–21.
- Suliborski A., 1976, *Środowisko mieszkaniowe miasta jako przedmiot badań geografii osadnictwa*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”, 7, s. 123–135.
- Szelényi I., 1996, *Cities under Socialism and After*, [w:] G. Andrusz, M. Harloe, I. Szelényi (eds.), *Cities after Socialism. Urban and Regional Change and Conflict in Post-socialist Societies*, Blackwell Publishers, Oxford, s. 286–317.
- Tuan Y.F., 1987, *Przestrzeń i miejsce*, PIW, Warszawa.
- Tobiasz-Lis P., 2013, *Zmiany wyobrażeń mieszkańców Łodzi o przestrzeni miasta*. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Tosics I., 2005, *City development in Central and Eastern Europe since 1990*, [w:] F.E.I. Hamilton, K. Dimitrovska Andrews, N. Pichler-Milanović (eds.), *Transformation of Cities in Central and Eastern Europe: towards globalization*, United Nations University, Tokyo, New York, Paris, s. 44–78.
- Turowski J., 1979, *Środowisko mieszkalne w świadomości ludności miejskiej*, Ossolineum, Wrocław.
- Węclawowicz G., 2003, *Restrukturyzacja wielkich osiedli mieszkaniowych w miastach europejskich. Opis projektu badawczego*, „Przegląd Geograficzny”, 75, 2, s. 469–477.
- Węclawowicz G., 2007, *Geografia społeczna miast*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Węclawowicz G., Guszczka A., Kozłowski S., 2004, *Large Housing Estates in Poland: Policies and Practices*, RESTATE report, Utrecht University, Utrecht.
- Węclawowicz G., Guszczka A., Kozłowski S., Bielawska A., Adamiak A., Krasowska M., Fader A., Bierzyński A., 2005, *Large Housing Estates in Poland: Opinions of Residents on Recent Developments*, RESTATE report, Utrecht University, Utrecht.
- Węclawowicz G., Kozłowski S., Bajek R., 2003, *Large Housing Estates in Poland. Overview of Developments and Problems in Warsaw*, RESTATE report, Utrecht University, Utrecht.
- Znaniecki F., 1938, *Socjologiczne podstawy ekologii ludzkiej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 18 (1), s. 89–119.

prof. dr hab. Irena